

WĘDRÓWKA KULINARNA PO OBSZARZE LGD „ZIELONE BIESZCZADY”

ISBN 978-83-67325-22-6

 9 788367 325226

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”.
 Instytucja Zarządzająca PROW 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
 Publikacja opracowana przez Centrum Koordynacji i Wspierania Aktywności Społeczno-Gospodarczej, współfinansowana jest ze środków Unii Europejskiej w ramach poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” PROW 2014–2020.

WĘDRÓWKA KULINARNA PO OBSZARZE LGD „ZIELONE BIESZCZADY”

 Fuczki
Fot. Paweł Rut

Orelec 2022

Opracowanie redakcyjne

Adrianna Urban – Centrum Koordynacji i Wspierania Aktywności Społeczno-Gospodarczej

Przepisy kulinarne

KGW Babinec Czarna i Przyjaciele w Czarnej Górnej, KGW w Bereźnicy Wyżnej, KGW w Bukowcu, KGW w Dźwiniaczu Dolnym, KGW w Lalinie, KGW w Orelcu, KGW w Polanie, KGW w Polańczyku, KGW w Rakowej, KGW w Rozpuciu, KGW w Stańkowej, KGW w Tyrawie Wołoskiej, KGW w Ustjanowej, KGW w Wujkiem, Stowarzyszenie Miłośników Olszanicy i Okolic, Stowarzyszenie „Nasz Dom” ze Stefkowej

Współpraca

Urząd Gminy Czarna, Urząd Gminy Lutowiska, Urząd Gminy Olszanica, Urząd Gminy Sanok, Urząd Gminy Solina, Urząd Gminy Tyrawa Wołoska, Urząd Miejski Ustrzyki Dolne

Wydawca

Centrum Koordynacji i Wspierania Aktywności Społeczno-Gospodarczej
Orelec 35, 38-623 Uherce Mineralne
e-mail: centrumkoordynacji@wp.pl

ISBN 978-83-67325-22-6

Realizacja wydawnicza

WYDAWNICTWO
EDYTORIAL

35-614 Rzeszów, ul. Św. Kingi 20/70
tel. + 48 730 999 731, 730 999 732
e-mail: redakcja.edytorial@gmail.com
www.edytorial.com

Lokalna Grupa Działania „ZIELONE BIESZCZADY” jest partnerstwem składającym się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego, społecznego i mieszkańców. Teren działania obejmuje terytorium siedmiu gmin województwa podkarpackiego, do których należą gminy: Czarna, Lutowiska, Ustrzyki Dolne, Solina, Olszanica, Tyrawa Wołoska i Sanok. Obszar LSR obejmuje tereny górzyste o dużej wartości przyrodniczej odznaczające się zarówno na tle województwa, jak i kraju czystością środowiska oraz dużym zalesieniem. Główne atrakcje turystyczne regionu to masywy górskie, walory krajobrazowe, jeziora Solińskie i Myczkowieckie o pierwszej klasie czystości wód wraz z infrastrukturą rekreacyjno-wypoczynkową oraz przede wszystkim specyficzny bieszczadzki klimat. Przyciąga także tutejsza bogata kuchnia regionalna, do której należą m.in.: knysze, fuczki, proziaki, pierogi z kapustą i z grzybami, gołąbki z tartych ziemniaków, babka ziemniaczana. Osobliwość tego obszaru wynika również z niesamowitej mieszanki kulturowej i narodowościowej. Bieszczady dzięki kolejnym migracjom ludności stały się bowiem symbolem tolerancji kulturowej, znanym wszystkim Polakom. Charakterystycznymi dla tego terenu stały się dwie grupy etnograficzne – Bojków i Łemków, które łączyło wyznanie greckokatolickie, różniły natomiast sposoby ubierania się, budowania domów i cerkwi oraz język.

LGD stara się, aby Bieszczady postrzegane były jako miejsce turystyki aktywnej i ambitnej z wykorzystaniem walorów kulturowych i naturalnych regionu, jednakże w zgodzie z naturą, w którym zrównoważony rozwój społeczny i gospodarczy oparty jest na czystym środowisku przyrodniczym, dziedzictwie historyczno-kulturowym oraz partnerskiej współpracy samorządów, przedsiębiorstw i organizacji społecznych, która umożliwi obecnym oraz przyszłym mieszkańcom Bieszczadów warunki do trwałego polepszania jakości życia, a odwiedzającym je turystom warunki do atrakcyjnego wypoczynku i rekreacji.

Gmina Czarna

■ Kisełycia
Fot. Paweł Rut

Ścieżka historyczno-przyrodnicza „Jaskinia w Rosolinie”

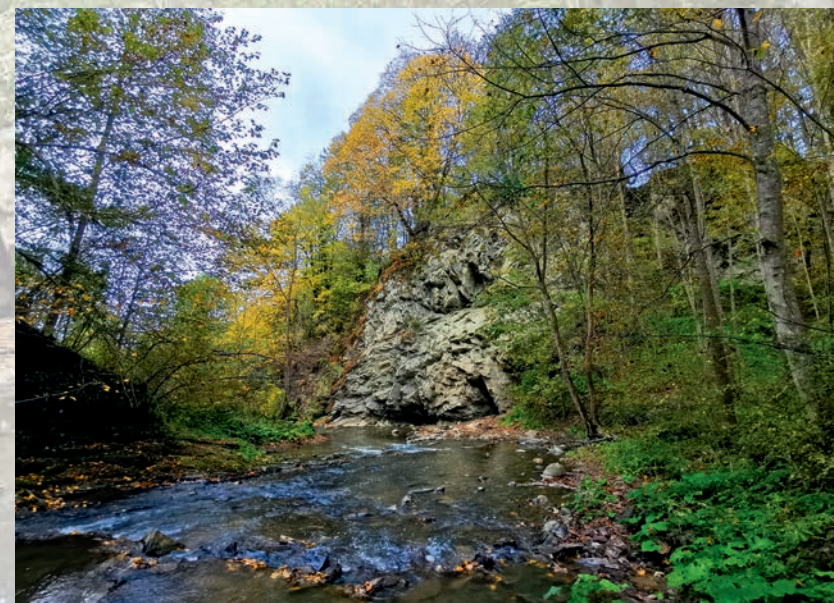
Jaskinia w Rosolinie jest jednym z ciekawszych miejsc, które warto odwiedzić w gminie Czarna. Jaskinia znajduje się w nieistniejącej obecnie wsi Rosolin nad potokiem Czarny u podnóża stóp Moklika (675 m n.p.m.). Grota swoje istnienie zawdzięcza płynącemu u jej podnóża potokowi Czarny, który przez lata w skalnym urwisku wyżłobił kilka wnęk, z których największa ma około 8 m głębokości.

Do groty prowadzi ścieżka historyczno-przyrodnicza „Jaskinia w Rosolinie” oznaczona zielonym paskiem, rozpoczynająca się w miejscowości Polana na skrzyżowaniu szlaku niebieskiego PTTK z drogą leśną. Długość ścieżki wynosi 9,3 km, a czas przejścia to ok. 3,5 godz.

Zarówno grota, jak i skała przy jaskini robią ogromne wrażenie, ponieważ jest to bardzo rzadko spotykana forma krajobrazu na tym terenie. W związku z tym jest to idealne miejsce dla tych, którzy chcą w spokoju rozkoszować się bieszczadzką przyrodą. Ścieżka powiedzie nas wzdłuż brzegu potoku Czarnego na punkty widokowe oraz w miejsca niezamieszkałych od ponad pół wieku wsi.

Fot. Marek Zielonka

Fot. Marek Zielonka

Cerkiew pw. św. Mikołaja w Polanie – najstarsza cerkiew w Bieszczadach

W miejscowości Polana znajduje się cerkiew, której datę powstania określa się na rok 1790, co powoduje, iż jest ona uznawana za najstarszą cerkiew w Bieszczadach. W licznych źródłach możemy znaleźć informację, iż cerkiew początkowo pełniła funkcję kaplicy dworskiej z czasów XVI lub XVII w., jednak została ona oddana Rusinom przez rodzinę Urbańskich w zamian za pomoc przy budowie nowego kościoła. Rok 1790 łączy się z remontem świątyni lub ponowną konsekracją. Początkiem XX w. w świątyni przeprowadzono remont, przedłużając przy tym nawę, a w 1937 r. wykonano polichromię, która do dziś zachowała się w niemal idealnym stanie.

Cerkiew pw. św. Mikołaja posiada konstrukcję zrębową, dwudzielną z wydłużoną nawą i węższym prezbiterium. Dach jest dwuspadowy zwieńczony trzema wieżyczkami. Obok świątyni stoi dwukondygnacyjna dzwonnica o konstrukcji słupowej z 1922 r.

W latach 1969–2013 cerkiew pełniła funkcję kościoła rzymskokatolickiego. Obiekt włączony do Szlaku Architektury Drewnianej.

Fot. Marek Zielonka

Fot. Dorota Krynicka

Cerkiew św. Dymitra Męczennika w Czarnej Górnjej – największa cerkiew w Bieszczadach

Jedną z największych atrakcji turystycznych w Czarnej Górnjej jest dawna cerkiew greckokatolicka, którą zbudowano w 1834 r. w miejscu wcześniejszej cerkwi pochodzącej z 1795 r. Wewnątrz znajduje się oryginalny ikonostas z 1882 r., który został przeniesiony na tylną ścianę prezbiterium, oraz zabytkowa chrzcielnica z nieistniejącej cerkwi w Lipiu, która sponęła w 1981 r.

Od 1951 r. cerkiew pełni funkcję kościoła rzymskokatolickiego pw. Podwyższenia Krzyża Świętego i jest obiektem należącym do Szlaku Architektury Drewnianej. Posiada budowę trójdzielną o konstrukcji zrębowej z dwuspadzistym dachem. Nad nawą znajduje się ośmioboczna wieżyczka, a fasadę zdobi sześciokolumnowy portyk, zwieńczony trójkątnym szczytem. Część zabytków z wnętrza cerkwi jest obecnie w muzeach – królewskie wrota w Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, a feretron i figura Matki Boskiej w Dziale Sztuki Cerkiewnej Muzeum-Zamku w Łańcucie. Obok cerkwi stoi dzwonnica z dzwonem pochodzącym z 1886 r.

? Czy wiesz, że...
w obiekcie znajdują się relikwie
św. Jana Pawła II i św. Rity.

Fot. Bogusław Kochanowicz

Fot. Marek Zielonka

Cerkiew pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Żłobku – najmniejsza cerkiew w Bieszczadach

W miejscowości Żłobek znajduje się pochodząca z 1830 r. cerkiew, która została wzniesiona w pobliżu poprzedniej wzmiankowanej już w 1782 r. W świątyni nie zachowały się elementy pierwotnego wyposażenia. Część zabytków, takich jak XIX-wieczne chorągwie procesyjne czy ikona Matki Boskiej, znajduje się w Dziale Sztuki Cerkiewnej Muzeum-Zamku w Łańcucie.

Od 1977 r. cerkiew pełni funkcję kościoła rzymskokatolickiego pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy. Ponadto obiekt ten jest włączony do Szlaku Architektury Drewnianej. Cerkiew jest budowlą dwudzielną o konstrukcji zrębowej, w całości obita gontem. Obiekt posiada dach dwuspadzisty, przy czym nad prezbiterium znajduje się dach trójspadowy, a nad zakrystią daszek pulpituowy. Prezbiterium i nawa zbudowane na planie prostokąta.

Budowa obiektu została sfinansowana z funduszy państwowych przez Austriaków. Naprzeciw cerkwi stoi kamienny krzyż przydrożny ufundowany w 1922 r.

Fot. Marek Zielonka

Fot. archiwum Gminy Czarna

Cerkiew pw. św. Mikołaja w Rabem

W miejscowości Rabe znajduje się zachowana cerkiew greckokatolicka, która powstała w 1858 r. Według licznych źródeł pierwszą świątynię zbudowano tam w XVI w., a kolejną w 1756 r. Obok cerkwi mieściła się drewniana plebania, której rok powstania datuje się na 1861 r. W plebanii funkcjonowała szkoła parafialna.

Od 1971 r. cerkiew pełni funkcję kościoła rzymskokatolickiego pw. św. Rodziny. Świątynia trójdzielna o zrębowej konstrukcji, oszalowana gontem. Daszki pokryte blachą, pod którą zachował się stary gont. Wewnątrz możemy podziwiać ikonostas i kilka ikon z dawnej cerkwi w Lutowiskach.

Fot. Bogusław Kochanowicz

Cerkiew pw. św. Michała Archanioła w Bystrem

Główną atrakcją turystyczną w Bystrem jest cerkiew zbudowana w latach 1901–1902. Wcześniej w miejscowości wybudowano cerkiew w 1607 r., a następną w 1681 r., która przetrwała do XIX w. Świątynia zbudowana jest na planie krzyża greckiego, posiada trzy kopuły i dwa transepty zwieńczone krzyżami. W 1939 r. dobudowano murowaną dzwonnice parawanową.

Od 1951 r. świątynia jest nieczynna kultowo. Część ikon, feretronów i pozostałego wyposażenia można obejrzeć w muzeum w Łańcucie. W cerkwi pozostała zabytkowa rama ikonostasu.

Od 1985 r. opiekę nad świątynią sprawuje Bieszczadzki Oddział Towarzystwa Opieki nad Zabytkami.

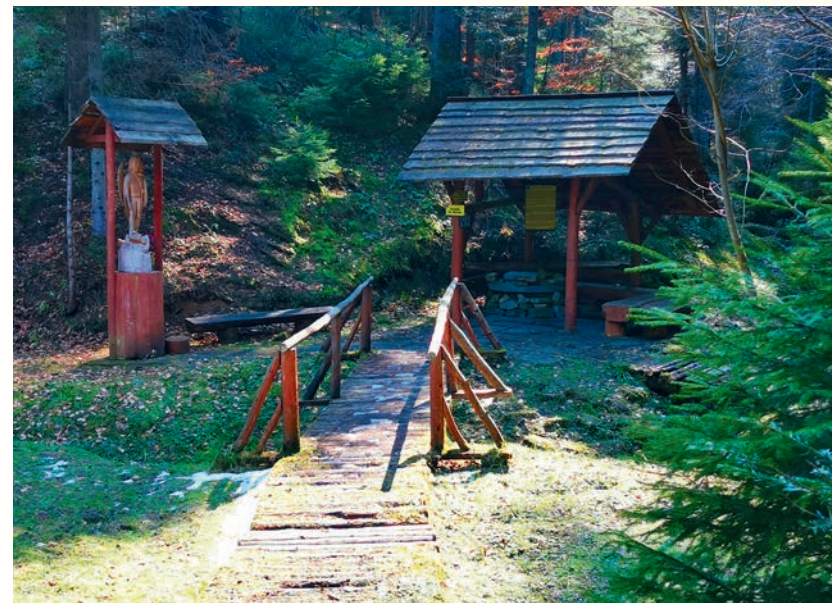

Fot. Marek Zielonka

Ścieżka edukacyjna „Źródełko św. Michała”

Ścieżka edukacyjna prowadzi do źródeł wody mineralnej na terenie gminy Czarna o długości 2,7 km po trasie: Czarna Centrum – Kopalnia Ropy w Czarnej – źródło. Oznakowana jest czarnym paskiem na białym kwadracie. Ścieżka obejmuje Centrum Czarnej, po drodze utwardzonej w kierunku Ustrzyk Górnych, następnie zabudowania wsi Czarna, kopalnię ropy naftowej, doprowadza do źródła wody mineralnej o właściwościach leczniczych (0,15% wodą wodorowęglanowo-sodową, fluorkową, siarczaną). Ścieżka prowadząca przez tereny kopalni Czarna pozwala zobaczyć m.in. nadal pompujący ropę kiwon górniczy, a samo źródło znajduje się w pobliżu zlikwidowanego odwiertu „Czarna-5”.

Jest to infrastruktura turystyczna i rekreacyjna tak dla mieszkańców, jak i dla odwiedzających Bieszczady turystów, którzy coraz częściej poszukują aktywnej formy wypoczynku. Ścieżki i szlaki zdecydowanie wpływają na zwiększenie lokalnej atrakcyjności turystycznej, a także inwestycyjnej obszaru. Czas przejścia to ok. 1,5 godz. Przy źródle znajduje się niewielka wiata oraz drewniana figura św. Michała, której autorem jest mieszkaniec gminy Piotr Karciarz z Wydrnego.

Fot. Marek Zielonka

Fot. archiwum LGD „Zielone Bieszczady”

Europejski Dział Wodny Bałtyk – Morze Czarne

Na terenie gminy Czarna znajduje się Europejski Dział Wodny Bałtyk – Morze Czarne. Trzy Słupy Wododziałowe sygnalizujące to zjawisko istnieją w Lipiu „Kraina Lipecka”, w Bystrem „Mszaniec” oraz na przełęczy „Prislop” nad miejscowościami Rabe i Żłobek. Słowo „Prislop” to pochodząca z języka rumuńskiego nazwa przełęczy, jest ona znana na terenie całych Karpat od czasu pojawienia się pasterzy wołoskich w XIV w.

W całej Polsce występują trzy obszary należące do zlewiska Morza Czarnego i są to: Czarna Orawa w Kotlinie Orawskiej, która jest dopływem Dunaju, oraz dorzecze Strwiąża (gmina Ustrzyki Dolne) i Mszańca (gmina Czarna) w Bieszczadach, które są dopływami Dniestru. Dorzecza obu bieszczadzkich rzek w granicach Polski mają łączną powierzchnię nieco ponad 200 km². Strwiąż odbiera wody z północno-zachodnich stoków Gór Sanocko-Turczańskich, a Mszanka z południowych stoków Żukowa i północno-wschodniego Ostrego. Znajdujące się na słupach rzeźbione parzenice symbolizują górali Zachodnich Karpat żyjących w zlewisku Morza Bałtyckiego oraz górali Karpat Wschodnich żyjących w zlewisku Morza Czarnego.

Fot. Dorota Korzyk

Fot. Dorota Korzyk

Gmina Lutowiska

■ Czulent
Fot. Krzysztof Zieliński

Tarnica – najwyższy szczyt w Bieszczadach

Tarnica to najwyższy szczyt polskich Bieszczadów i województwa podkarpackiego – 1346 m n.p.m. Szczyt ten to obok połonin Caryńskiej i Wetlińskiej najczęściej odwiedzany wierzchołek regionu.

Szczyt wznosi się na krańcu pasma połonin, w grupie tzw. gniazda Tarnicy i Halicza. Nazwa szczytu pochodzi z języka rumuńskiego: słowo „tarnița” tłumaczy się jako „siodło”, „przełęcz” i ma bezpośredni związek z jego charakterystycznym, siodłowym kształtem. Grzbiet góry jest wąski, ostry i nieco wydłużony z dwoma wyraźnymi wierzchołkami (1346 i 1339 m).

W marcu 2003 r., kilkanaście metrów od szczytu Tarnicy, tuż przy prowadzącym na szczyt żółtym szlaku, samoistnie ujawniła się 2,5-metrowej głębokości dziura, która okazała się być wejściem do 16-metrowej jaskini. Jaskinia została przebadana i opisana przez speleologów, a następnie ze względu na niebezpieczeństwo, jakie mogła stanowić dla ciekawskich turystów, w 2008 r. wejście do niej zostało zasypane. Tarnica należy do Korony Gór Polski.

W 1987 r. na szczycie ustawiono 7-metrowy krzyż wraz z tablicą, upamiętniającą pobyt ks. Karola Wojtyły. Po złamaniu się krzyża w 2000 r. postawiono nowy stalowy krzyż o wysokości ok. 8,5 m i wagi ok. 500 kg.

Fot. archiwum Gminy Lutowiska

Fot. Justyna Bieniek

Park Gwiezdnego Nieba – Bieszczady

Bieszczady to jeden z najmniej zanieczyszczonych sztucznym światłem obszarów w Europie. W związku z tym w 2013 r. powołano Park Gwiezdnego Nieba „Bieszczady”, którego celem było propagowanie ochrony środowiska nocnego przed nadmiernym światłem, a także popularyzacja i promocja astronomii i turystyki astronomicznej. Powierzchnia parku wynosi 113 846,41 ha i obejmuje Bieszczadzki Park Narodowy, Park Krajobrazowy Doliny Sanu oraz Ciśniańsko-Wetliński Park Krajobrazowy. Jest to drugi największy obszar ochrony nocnego nieba w Europie. Gołym okiem można tu zobaczyć nawet do 7000 gwiazd. Po stronie słowackiej i ukraińskiej park ten ma swoje odpowiedniki, z którymi razem tworzą pierwszy na świecie trójpark ciemnego nieba.

Charakterystycznym elementem logo parku jest ryś – symbol Bieszczadów, który został wpisany w gwiazdozbiór o tej samej nazwie. Ryś jest gwiazdozbiorem nieba północnego, któremu przypadła część nieba pozbawiona jaśniejszych gwiazd, a co za tym idzie – ktoś, kto chce zobaczyć wszystkie dwanaście gwiazd tego gwiazdozbioru, musi mieć oczy jak ryś i ciemne niebo nad głową. Konstelację wprowadził gdański astronom Jan Heweliusz.

Fot. archiwum Gminy Lutowiska

Fot. archiwum Gminy Lutowiska

Pokazowa zagroda żubrów i wieża widokowa na Jeleniowatym

Muczne – osada turystyczna położona pomiędzy masywem Jeleniowatego i Bukowego Berda. W 1975 r. Muczne zostało przejęte przez Urząd Rady Ministrów, a w 1981 r. wszystkie powstałe obiekty przekazano służbie leśnej.

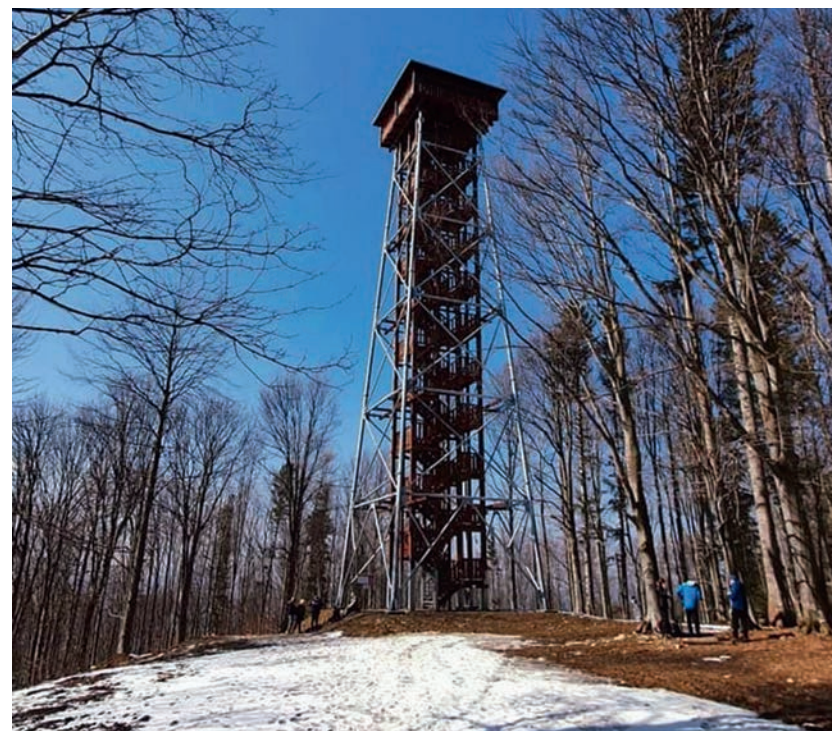
Jedną z najciekawszych atrakcji w Mucznie jest pokazowa zagroda żubrów, która powstała w ramach projektu współfinansowanego przez Unię Europejską i NFOŚiGW. Obecna zagroda jest kontynuacją hodowli żubra w Bieszczadach, która została zapoczątkowana w 1963 r. zagrodą aklimatyzacyjną nad potokiem Zwir w Nadleśnictwie Stuposiany.

W 2013 r. utworzono Centrum Promocji Leśnictwa w Mucznie. Obiekt ten pozwala na edukację ekologiczną społeczeństwa w zakresie problematyki leśnej, promocję wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarki leśnej. Muzeum prezentuje faunę bieszczadzką połączoną z elementami botanicznymi oraz fragmenty ekosystemu leśnego w naturalnym środowisku w poszczególnych porach roku.

Muczne to także: trasy narciarstwa biegowego, trasy rowerowe i ścieżki. Najnowszą atrakcją jest wieża widokowa zbudowana w 2020 r. na szczycie Jeleniowatego, znajdująca się na wysokości 907 m n.p.m.

Fot. archiwum Gminy Lutowiska

Fot. archiwum Gminy Lutowiska

Punkt widokowy w Lutowiskach

Na trasie Dużej Obwodnicy Bieszczadzkiej przy wjeździe do Lutowisk znajduje się parking z punktem widokowym, z którego możemy podziwiać panoramę Bieszczadów Wysokich leżących zarówno po stronie polskiej, jak i ukraińskiej. Na parkingu zamontowano panoramiczną tablicę, dzięki której z łatwością można rozpoznać widoczne przed sobą szczyty górskie.

Punkt widokowy znajduje się na trasie ścieżki historyczno-przyrodniczej Ekomuzeum „Trzy Kultury”, na której można odwiedzić m.in. kirkut, ruiny synagogi, starą szkołę żydowską, cerkwisko i cmentarz greckokatolicki, stare bojkowskie chaty oraz neogotycki kościół.

Fot. archiwum Gminy Lutowiska

Punkt widokowy na Przełęczy Wyżnej

Przełęcz Wyżna, leżąca na wysokości 872 m n.p.m., zwana jest również Przełęczą nad Berehami. Jest najwyżej położoną przełęczą w Bieszczadach Zachodnich pomiędzy Połoniną Wetlińską a grzbietem Działu. Z punktu widokowego rozciąga się wspaniała panorama na Połoninę Wetlińską, Połoninę Caryńską, połoniny Tarnicy, Bukowego Berda, Szerokiego Wierchu oraz Małej i Wielkiej Rawki.

Na utwardzonym parkingu umieszczono barwną tablicę z panoramą 220 stopni z zaznaczonymi nazwami szczytów i przełęczy oraz ich wysokości.

Z przełęczy prowadzi żółty szlak do schroniska Chatka Puchatka na Połoninie Wetlińskiej (1228 m n.p.m.).

Fot. archiwum Gminy Lutowiska

Cerkiew w Smolniku nad Sanem

Cerkiew pw. św. Michała Archanioła w Smolniku jest jedną z najpiękniejszych i najstarszych cerkwi w Bieszczadach. Pierwotnie była to cerkiew prawosławna, a następnie greckokatolicka.

Napis w nadprożu głosi, że świątynia została wzniesiona w 1791 r. Jest to jedyna zachowana w Bieszczadach budowla w stylu bojkowskim oraz jedna z czterech cerkwi w Polsce zbudowana w tym stylu. Świątynia jest niewielka, trójdzielna, z nawą, prezbiterium i przedsionkiem równej wysokości z osobnymi, łamanymi dachami namiotowymi, całość okala okap. Ikonostas został zniszczony po 1951 r., a większość cennych rzeczy zabrali mieszkańcy, opuszczając wieś w wyniku akcji przesiedleńczej. Część zabytkowych ikon trafiła do Lwowa i Łańcuta. Jedynym elementem oryginalnego wyglądu świątyni jest fragment polichromii. W 1969 r. świątynię wpisano do rejestru zabytków, dzięki czemu przeprowadzono remont ze środków państwowych.

Od 1974 r. świątynia stała się filialnym kościołem rzymskokatolickim pw. Wniebowzięcia NMP parafii św. Stanisława Biskupa w Lutowiskach. Cerkiew w Smolniku włączona została do podkarpackiego Szlaku Architektury Drewnianej. W 2013 r. cerkiew wpisano na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Fot. archiwum Gminy Lutowiska

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Cerkiew w Chmielu

Cerkiew pw. św. Mikołaja w Chmielu (dawniej greckokatolicka) została zbudowana w 1906 r. w miejscu wcześniejszej świątyni. Po 1951 r. opustoszała i służyła za magazyn. W 1969 r. przejął ją Kościół rzymskokatolicki i do dziś pełni funkcję kościoła filialnego parafii św. Michała Archanioła w Dwerniku.

Jest to cerkiew trójdzielna o konstrukcji zrębowej, mająca dwie zakrystie. Obiekt jednokopułowy – kopuła nad nawą, natomiast nad przedsionkiem i prezbiterium znajdują się niewielkie wieżyczki. Obiekt został wpisany na listę zabytków w 1968 r. i włączono go do podkarpackiego Szlaku Architektury Drewnianej.

Na cmentarzu wokół cerkwi zachowało się kilka nagrobków z XIX i XX w. oraz kamienna płyta nagrobna Fieronii z Dubrawskich Orlickiej z 1644 r. W kontuszu znajduje się herb rodu Orlickich oraz inicjały zmarłej. W 1987 r. lokalna społeczność odnowiła zachowane nagrobki.

W 1968 r. podczas produkcji filmu pt. „Pan Wołodyjowski” wybrano cerkiew w Chmielu na miejsce kręcenia scen pożaru Raszkowa. Uzyskano zgodę Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Rzeszowie, jednak z powodu silnych protestów środowisk konserwatorskich odstąpiono od tego pomysłu.

Fot. archiwum Gminy Lutowiska

Fot. Justyna Bieniek

Kościół w Dwerniku

Kościół pw. św. Michała Archanioła w Dwerniku został wybudowany w latach 1979–1981. Wcześniej w miejscowości istniała cerkiew greckokatolicka, jednak w wyniku akcji przesiedleńczej wieś uległa zniszczeniu, a cerkiew z 1785 r. spłonęła. Zachował się jedynie wieniec starodrzewu oraz resztki cmentarza.

W związku z potrzebami ludności, która chciała mieć kościół, postanowiono wykorzystać fragmenty rozebranej cerkwi św. Michała Archanioła w Lutowiskach, którą zbudowano w 1898 r. Cerkiew ta od 1972 do 1979 r. stała opuszczona do momentu jej rozbiórki. Kościół jest więc obiektem nowym zawierającym stare podstawy. Bryła jest zupełnie inna niż ta w cerkwi z Lutowisk. Budowla trójdzielna z zamkniętym trójbocznie prezbiterium z dwoma zakrystiami. Dach blaszany jednokalenicowy z wieżyczką, wokół daszek okapowy. Nad drzwiami widnieje inskrypcja z rokiem budowy cerkwi – 1898. Wewnątrz znajduje się ołtarz z XIX w. z unikatową ikoną św. Michała Archanioła namalowaną na blasze. W prezbiterium są cztery obrazy olejne przedstawiające ewangelistów oraz krzyż ołtarzowy z XIX w., wywodzący się z artystycznej ludowej szkoły lwowskiej, a także kielich z wygrawerowaną inskrypcją „Szymon Dubowiec 1830”.

Fot. Adrianna Urban

Fot. Adrianna Urban

Fot. Adrianna Urban

Gmina Olszanica

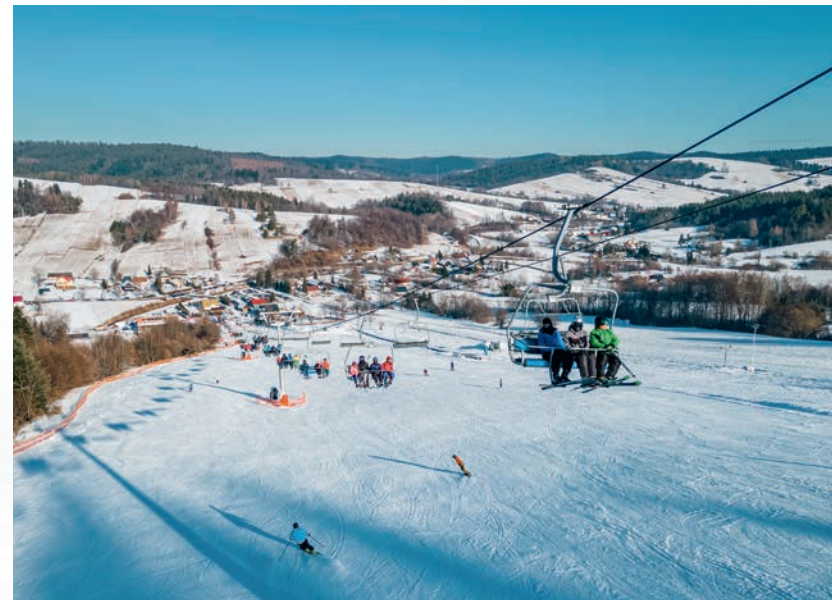

🍲 Klepak Młynarzowej
Fot. Paweł Rut

Centrum Turystyki Aktywnej i Sportu BIESZCZAD.ski Wańkowa

Oddane do użytku w styczniu 2022 r. Centrum Turystyki Aktywnej i Sportu BIESZCZAD.ski Wańkowa to idealne miejsce do aktywnego spędzania czasu z całą rodziną. Zimą obiekt funkcjonuje jako największa i najnowocześniejsza stacja narciarska w województwie podkarpackim, która dysponuje najdłuższą w regionie czteroosobową koleją linową o długości niespełna kilometra, wyciągiem talerzykowym, trzema ruchomymi chodnikami oraz przedszkolem narciarskim. Na terenie obiektu znajduje się także wypożyczalnia sprzętu narciarskiego i snowboardowego, szkoła narciarsko-snowboardowa oraz przeszklona od strony południowej dwupoziomowa restauracja z dwoma zewnętrznymi tarasami. Do dyspozycji gości jest również kilkadziesiąt miejsc noclegowych w znajdującym się nieopodal nowo wybudowanym hotelu. Planowana letnia oferta ośrodka obejmować będzie już wkrótce m.in. najdłuższy w Polsce czterolinowy zjazd tyrolski o długości 1250 m, trasy widokowe, wypożyczalnie rowerów, summer tubing oraz wiele innych atrakcji do aktywnego wypoczynku.

Zarówno letnia, jak i zimowa oferta ośrodka sukcesywnie będzie się powiększać, tak aby każdy znalazł tu odpowiednią dla siebie formę rozrywki.

Fot. Tomasz Żurawski

Fot. Tomasz Żurawski

Bieszczadzka Szkoła Rzemiosła

W Uhercach Mineralnych w budynku dawnej szkoły, pochodzącym z początku XX w., swoją siedzibę ma Bieszczadzka Szkoła Rzemiosła. Miejsce to jest skarbnicą wiedzy na temat ginących zawodów. Pod okiem wyszkolonych nauczycieli uczestnicy mogą poznać zasady przedwojennej kaligrafii, przygotować tradycyjne proziaki wypiekane w wiejskim piecu czy też samodzielnie utoczyć garnek w czasie zajęć z garncarstwa.

Obiekt funkcjonuje przez cały rok, a jego oferta skierowana jest zarówno do mieszkańców, jak i turystów, którzy aktywnie uczestnicząc w zajęciach mogą nabyć umiejętności w nieco zapomnianych dzisiaj zawodach.

Fot. archiwum Bieszczadzkiej Szkoły Rzemiosła

Fot. archiwum Bieszczadzkiej Szkoły Rzemiosła

Fot. archiwum Bieszczadzkiej Szkoły Rzemiosła

Bieszczadzkie Drezyny Rowerowe

Od maja 2015 r. w Uhercach Mineralnych funkcjonuje największa w Polsce turystyczna wypożyczalnia drezyn rowerowych, która powstała z połączenia zamiłowania do tradycji kolejarskiej z zyskującą na popularności turystyką rowerową.

Linia kolejowa 108 z Zagórza do Krościenka, po której poruszają się drezyny, liczy 150 lat. Została wybudowana przez władze Cesarstwa Austro-Węgierskiego w 1872 r. Ma niemal 50 km długości i jest bez wątpienia najpiękniejszą trasą kolejową w Polsce.

Drezyny napędzane są siłą własnych mięśni nóg, tak samo jak ma to miejsce w rowerze. Jest to świetny przykład aktywnego spędzania czasu w pięknych okolicznościach przyrody. Wypożyczalnia ma swoją siedzibę przy stacji kolejowej w Uhercach Mineralnych, z której turyści mają możliwość wybrać przejażdżkę w stronę Ustrzyk Dolnych lub Zagórza. Z tejże stacji trasą drogową można dostać się także do popularnych w regionie miejscowości, takich jak Ustrzyki Dolne, Solina oraz Polańczyk.

Fot. archiwum Bieszczadzkich Drezyn Rowerowych

Fot. archiwum Bieszczadzkich Drezyn Rowerowych

Ursa Maior

Centrum Bieszczadzkich Smaków Ursa Maior swoją siedzibę ma w Uhercach Mineralnych, przy głównej drodze prowadzącej w Wysokie Bieszczady. W budynku znajduje się Bieszczadzka Wytwórnia Piwa Ursa Maior – lokalny mikrobrowar rzemieślniczy, punkt informacji turystycznej oraz sklep z produktami regionalnymi Esencja Karpat, w którym można nabyć między innymi legendarne krówki piwne. W budynku mieści się także trzypoziomowa sala z pracami lokalnych artystów oraz częścią degustacyjno-konferencyjną.

Fot. Maciej Grzegorzek

Fot. Maciej Grzegorzek

Pałac Jordanów w Olszanicy

Powstały w 1905 r. zabytkowy Zespół Pałacowy z secesyjno-romantycznym pałacem Jordanów jest najcenniejszą perełką architektoniczną w gminie Olszanica. Jego charakterystyczne elementy to wieża z kopułą, którą ozdobiono dodatkowo czterema małymi wieżyczkami, a także otaczająca pałac malownicza fosa.

Pałac powstał w miejscu starego dworu obronnego z XVI w. Przechadzając się wokół obiektu, można dostrzec fragmenty zachowanych ziemnych fortyfikacji bastionowych, które datuje się na 2. połowę XVI w. Całość otacza dworski park krajobrazowy, w którym dziś mieści się Ośrodek Doskonalenia Kadr Służby Więziennej. Park ma powierzchnię 7 ha i jest najlepiej zachowanym parkiem dworskim w okolicy.

Fot. Maciej Grzegorzek

Fot. Maciej Grzegorzek

Cudowne źródło w Zwierzyniu

Cudowne źródło w Zwierzyniu to cel wielu wycieczek i pielgrzymek. Przeprowadzone w tym miejscu pomiary radiestezyjne wykazały, że woda ma nie tylko świetne walory smakowe, ale posiada również niebywałe walory bioenergetyczne. Pod tym względem jest to jedna z najbardziej wartościowych wód w całym kraju.

Nad źródłem została wzniesiona grotta z kamienia, w której umieszczona jest figura Matki Bożej Niepokalanie Poczętej. Drogę do grotty wyznaczają stacje Drogi Krzyżowej, które łączą to miejsce z kościołem pw. Świętego Jana Chrzciciela w Zwierzyniu. Od niespełna 30 lat lokalni mieszkańcy regularnie pielęgnują to niezwykle miejsce, otaczając je matczyną opieką.

Fot. Maciej Grzegorzek

Fot. Maciej Grzegorzek

Fot. Maciej Grzegorzek

Wodospad na rzece Olszanka w Uhercach Mineralnych

Wodospad na rzece Olszanka w Uhercach Mineralnych powstał w wyniku erozyjnej działalności wód płynących. Uchodzi za najszerszy w regionie, ma 38 m szerokości oraz od 2,5 do 3 m wysokości. Z jednej strony wodospadu znajduje się obryw skalny, który odsłania flisz karpacki, materiał, z którego zbudowane są Bieszczady, zaś z drugiej strony mieści się plaża powstała w wyniku nanoszenia piachu przez rzekę. U podnóża wodospadu jest tzw. kociołek erozyjny o głębokości około 2 m.

Wodospad na rzece Olszanka uznawany jest za pomnik przyrody nieożywionej.

Fot. Maciej Grzegorzek

Fot. Piotr Lisowski

Fot. Piotr Lisowski

Gmina Sanok

■ Proziaki
Fot. Paweł Rut

Centrum Kultury i Tradycji Regionalnej w Strachocinie – dawna Gminna Izba Pamięci

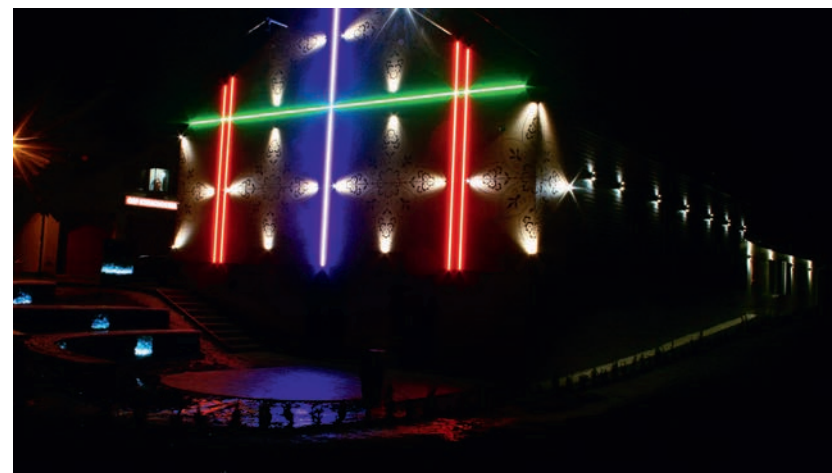
W 1992 r. w Strachocinie utworzono Regionalną Izbę Pamięci, która dzięki zbiorom eksponatów i przedmiotów użytkowych z XIX oraz początku XX w. miała za zadanie dokumentować i prezentować historię, a także tradycję sanockiej wsi. Zbiory umieszczono w dwóch budynkach, powstanie pierwszego z nich datuje się na okres pomiędzy 1900 a 1925 rokiem, a drugiego na 1952 r. Położony w centrum wsi, od zawsze pełnił funkcje społeczne, sali widowiskowej, świetlicy, biblioteki i sklepu.

Na bazie Izby w 2022 r. powstało Centrum Kultury i Tradycji Regionalnej – unikatowy obiekt w skali województwa łączący tradycję i nowoczesność. Ważną częścią Centrum są też eksponaty związane z dziedzictwem przemysłowym ziemi sanockiej, w szczególności z wydobyciem ropy i gazu, które do dziś mają niebagatelny wpływ na lokalną gospodarkę.

Prócz działań inwestycyjnych, niezbędnych do osiągnięcia założonego celu, zaplanowano również zakup wyposażenia multimedialnego do innowacyjnej prezentacji dziedzictwa kulturowego i przemysłowego ziemi sanockiej. Zakupione zostaną interaktywne ekrany dotykowe wraz z gablotami, które będą usytuowane w głównej sali ekspozycyjnej, hologram rotacyjny z projekcją postaci z epoki np.: stolarz, kowal, gospodyni domowa wykonujących proste czynności związane ze swoimi zajęciami, oraz instalacja multimedialna poświęcona tematyce przemysłu naftowo-gazowego obejmująca stół interaktywny. Dopełnieniem wyposażenia multimedialnego będzie wirtualny przewodnik przewidziany do obsługi 50 osób.

Fot. archiwum Gminy Sanok

Fot. archiwum Gminy Sanok

Pracownia Ginących Zawodów w Mrzygłodzie

Pracownia Ginących Zawodów w Mrzygłodzie działa na malowniczym, zróżnicowanym geograficznie i kulturowo terenie wsi Mrzygłód. Bogactwo zabytków, niepowtarzalny klimat miasteczka z początków XX w., bliskość rzeki San i złoża gliny garncarskiej stanowią niepowtarzalny lokalny potencjał umożliwiający rozwój edukacji kulturalnej oraz turystyki.

Historia garncarstwa w Mrzygłodzie sięga odległych czasów. W okolicach tej miejscowości znajdowały się pokłady gliny, zaczęto wykonywać i wypalać odpowiednie naczynia, co dało początek miejscowemu rzemiosłu. Pracownia jest prowadzona przez stowarzyszenie – Lokalna Grupa Działania Dolina Sanu i jest nieodpłatnie udostępniana społeczności, jak również turystom na potrzeby organizacji warsztatów rękodzielniczych, w tym przede wszystkim garncarstwa, ceramiki i wikliniarstwa.

Projekt „Modernizacja i wyposażenie budynku na potrzeby utworzenia pracowni ginących zawodów w Mrzygłodzie” został zrealizowany w ramach Poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” PROW na lata 2014–2020.

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Bobolówka

Wieś Strachocina położona jest w dolinie potoku Różowego. Historia Strachociny rozpoczyna się w 2. połowie XIV w. Akt fundacyjny wsi został wydany przez króla Kazimierza Wielkiego na rzecz braci Piotra i Grzegorza z Kunowej i pochodzi z 10 maja 1369 r. W akcie tym wieś występuje jako „Szwancyce”. Jej pierwszym sołtysem był Strachota. Strachocina początkowo była wsią królewską, w 1772 r. przeszła w dzierżawę. W XVI i XVII w. dzierżawcami wsi byli Bobolowie mieszkający w miejscu zwanym dziś Bobolówką. W 1591 r. urodził się tam przyszły Patron Polski, Święty Andrzej Bobola.

W przysiółku Bobolówka, miejscu narodzin Świętego Andrzeja Boboli, zorganizowano piękny ogród, wykorzystując ukształtowanie terenu oraz pozostałości parku dworskiego (okazały starodrzew). Bobolówka znajduje się około 500 m od kościoła parafialnego w Strachocinie. Można do niej dojść wzdłuż ogrodzenia Sióstr albo udając się drogą główną w stronę cmentarza, a przy nim kierując się inną drogą w stronę parku zabytkowego.

Według podania w latach 70. ubiegłego wieku proboszczom parafii ukazywała się tajemnicza postać w stroju jezuickim. Dopiero ksiądz Niżnik, do drzwi którego wielokrotnie ktoś pukał zawsze o tej samej porze, w nocy z 16 na 17 maja 1987 r. odważył się zapytać tajemniczą postać o tożsamość. Usłyszał w odpowiedzi, że to Andrzej Bobola i że domaga się utworzenia jego kultu w Strachocinie.

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

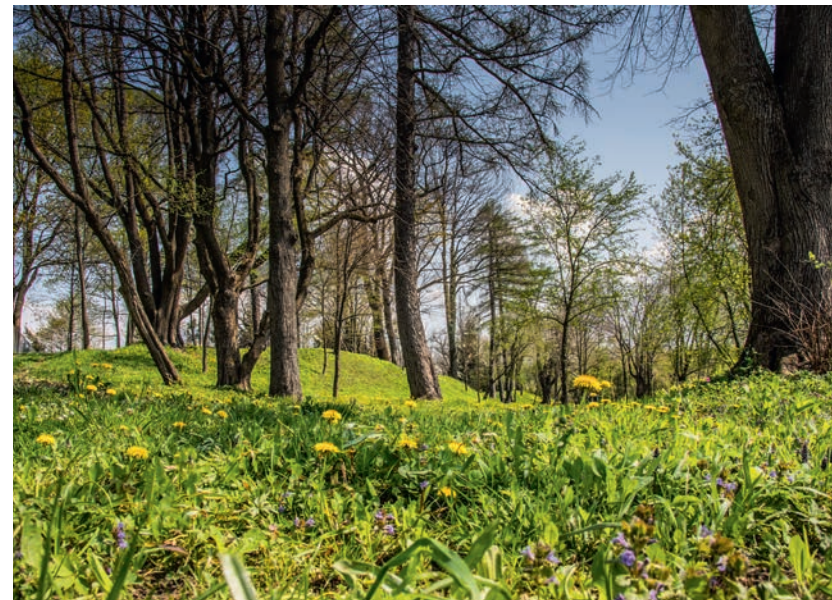
Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Zespół dworsko-parkowy w Markowcach

Pierwsza zabudowa dworska w Markowcach powstała pod koniec XVIII w., przy drodze wiodącej z Pisarowic do Prusieka, przez brody na potoku Sanoczek. Na przełomie XIX i XX w. kolejni właściciele Markowic – Jachimowscy, w miejsce starego dworu wzniesli nową budowlę. Nowy dwór, a raczej pałacyk stanowił piętrowy, murywany budynek, wzniesiony na planie litery L. Posiadłość ta otoczona była obszernym parkiem krajobrazowym w stylu angielskim. Do dziś zachowały się: pałac, budynek inwentarsko-gospodarczy obecnie odnowiony i przerobiony na mieszkalny, spichlerz, brama wjazdowa od strony północno-wschodniej oraz pozostałości parku krajobrazowego.

Obszar zespołu dworsko-parkowego w Markowcach objęty jest prawnymi formami ochrony przyrody, tj. Obszar Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego oraz obszar ochrony Natura 2000 o nazwie Dorzecze Górnego Sanu. To cenny kompleks wyjątkowych warunków środowiska dla życia i rozwoju różnych grup ptaków. Strefa brzegowa parku stanowi ważny korytarz migracyjny dla takich ssaków, jak wydra i bóbr.

W 1984 r. zespół dworsko-parkowy został wpisany do wojewódzkiego rejestru zabytków.

Fot. archiwum Gminy Sanok

Fot. archiwum Gminy Sanok

Serpentyny we wsi Wujskie

Serpentyny w Wujkiem zostały wybudowane jeszcze w XIX w. Przed wojną droga nie miała nawierzchni asfaltowej, a serpentyny było znacznie więcej. Zlokalizowane w Górach Słonnych na DK nr 28, prowadzącej z Sanoka do Przemyśla, stanowią nie lada atrakcję dla turystów. Najciekawszy i zarazem najbardziej kręty odcinek drogi wiedzie z miejscowości Wujskie do Tyrawy Wołoskiej. Serpentyny ciągną się tutaj przez kilka kilometrów, zaś sama trasa co roku przyciąga miłośników wyścigów samochodowych. To w tym miejscu corocznie odbywa się Bieszczadzki Wyścig Górski, zaliczany do Górskich Samochodowych Mistrzostw Polski, a jego punkt startowy zaczyna się w Wujkiem.

Jadąc od miejscowości Wujskie w górę, w kierunku Tyrawy Wołoskiej, znajduje punkt widokowy. Pokonując kilkanaście zakrętów (serpentyn), na szczycie należy zjechać na parking. Z tarasu widokowego można oglądać przepiękną panoramę Gór Słonnych i całych Bieszczad. Na tarasie znajduje się także plansza informacyjna z mapą wszystkich widocznych szczytów.

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Cerkiew parafialna pw. św. Mikołaja w Dobrej

W 1402 r. trzech braci stryjecznych: Jurko, Zańko i Dymitr razem z innymi krewnymi otrzymali od króla Władysława Jagiełły pole o nazwie Dobre, w zamian za obowiązek służby „na trzech koniach”. Z czasem wyrosła w tym miejscu wieś stała się dużym zaściankiem szlacheckim. Współcześnie Dobra jest największym, pod względem powierzchni, sołectwem gminy Sanok.

Na zespół cerkiewny składa się dawna greckokatolicka cerkiew parafialna pw. św. Mikołaja wzniesiona w 1879 r., dzwonnica będąca jednocześnie bramą na teren przycerkiewny oraz murowana plebania z początków XIX w. Cerkiew – otoczona kamiennym murem – jest konstrukcji zrębowej, szalowana pionowo deskami i zbudowana na planie kwadratu. Nad prezbiterium, nawą i babińcem znajdują się ośmioboczne wieżyczki z pozornymi sygnaturkami, kryte baniastymi hełmami. Wewnątrz podziwiać można polichromię figuralną wykonaną w latach 1899–1904 przez Antoniego i Michała Bogdańskich, przy udziale Mikołaja Demkowicza, oraz kropielnicę kamienną, kielichową z XIX stulecia.

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Gmina Solina

■ Maca
Fot. Paweł Rut

Jezioro Solińskie

Jezioro Solińskie to największy sztuczny zbiornik w Polsce, który ma powierzchnię ok. 22 km², głębokość maksymalną 60 m i powstał poprzez spiętrzenie wód Sanu i Solinki. Dzięki dobrze zorganizowanej infrastrukturze sportowo-rekreacyjnej oraz uwarunkowaniom przyrodniczym jest to atrakcyjne miejsce dla miłośników sportów wodnych – kajakarzy i żeglarzy.

Wzdłuż linii brzegowej, liczącej około 150 km, istnieje wiele ośrodków żeglarskich i przystani jachtowych, w których można wypożyczyć łódki, kajaki czy rowery wodne. Zbiornik retencyjny pełni też funkcję kąpieliska.

Dla mniej aktywnych również znajdują się atrakcje w postaci wypoczynku na plażach w Polańczyku i Jaworze. Wokół jeziora poprowadzone są liczne szlaki spacerowe, które niekiedy wiodą wzdłuż brzegu. Rejsy statkiem po jeziorze to jedna z głównych atrakcji turystycznych w sezonie letnim.

Wokół jeziora rozwinęła się turystyka poprzez liczne bazy noclegowe, gastronomiczne i rozrywkowe. Na zachodnim brzegu jeziora znajduje się miejscowość uzdrowiskowa Polańczyk.

W wodach zbiornika występuje duża ilość gatunków ryb, m.in. sandacze, okonie, leszcze, płocie, szczupaki, karpie czy klenie.

Fot. Artur Kucharski

Fot. Arek Rokosz

Zapora wodna w Solinie oraz zapora wodna w Myczkowcach

Zapora wodna w Solinie jest najwyższą betonową zaporą wodną, a zarazem największą budowlą hydrotechniczną w Polsce – ma 81,8 m wysokości oraz 664 m długości. Zaporę wybudowano w latach 1961–1968. Jest to tzw. zapora typu ciężkiego, grawitacyjna – czyli jej ciężar skutecznie walczy z naporem wody. Po zbudowaniu zapory, podnoszące się lustro wody zalało kilka wsi położonych dotychczas nad brzegiem Sanu, które znajdują się obecnie nawet 60 m pod powierzchnią.

Korona zapory to najludniejszy deptak w Bieszczadach, zwany solińskimi Krupówkami. Wchodząc na zaporę, mijamy wiele kramów, straganów oferujących bieszczadzkie pamiątki.

Istnieje możliwość zwiedzania zapory wewnątrz, co pozwala na poznanie procesów, jakie w niej zachodzą.

Zapora wodna w Myczkowcach to jedna z dwóch zapór na bieszczadzkim odcinku Sanu, która powstała jako część Zespołu Elektrowni Wodnych Solina-Myczkowce. Utworzony dzięki spiętrzeniu wód akwen ma ok. 2 km² powierzchni, od 5 do 15 m głębokości i 11 mln m³ pojemności. Jezioro otaczają stoki Kozińca, Grodziska i Berda. Miejsce jest prawdziwym rajem dla kajakarzy i wędkarzy.

Fot. Arek Rokosz

Fot. Arek Rokosz

Kolej gondolowa w Solinie

Kolej gondolowa w Solinie to ciekawa atrakcja pozwalająca na „spacer w powietrzu”, podziwiając przy tym panoramę Jeziora Solińskiego i Bieszczad. Podróż gondolą rozpoczyna się ze stacji dolnej Plasza zlokalizowanej przy deptaku, u podnóżu szczytu wznoszącego się na lewym brzegu zapory, która opiera się o jego skalisty brzeg. Po przejechaniu 1580 m gondola dociera do stacji górnej na Górze Jawor. Najwyższy punkt na trasie wynosi 102 m nad poziomem terenu. Podpora nr 3 licząca 75 m jest najwyższą podporą kolei linowej w Polsce.

Na stacji Plasza odbywa się niezwykle preshow oparte o multimedialne rozwiązania, które w ciekawy sposób pokazują historię regionu. Ekspozycje przedstawiają bieszczadzkie zwierzęta, szczyty, zlewnie rzek, a także pokazują nam Łemków i Bojków, którzy wcześniej zamieszkiwali teren Bieszczad. Plasza ukazuje również liczne ciekawostki o kolejce oraz o powstaniu zapory. Na górze Jawor znajduje się wieża widokowa mierząca 53 m, która wyposażona jest w taras widokowy oraz przeszkloną kładkę – skywalk. Tuż obok mieści się Karczma Jawor, której wnętrze nawiązuje do bieszczadzkiej, regionalnej architektury, oraz Park „Tajemnicza Solina”, który zapewnia rozrywkę dla całej rodziny.

Fot. Marcel Szpieg

Fot. Adrianna Urban

Ośrodek Wypoczynkowo-Rehabilitacyjny Caritas Diecezji Rzeszowskiej

Ośrodek w Myczkowcach posiada liczne atrakcje turystyczne. Jedną z najciekawszych jest Ogród Biblijny, który jest największym w kraju tego typu ogrodem. Ogród ten jest miejscem, które poprzez środowisko przyrodnicze, czyli posadzone w nim rośliny pojawiające się w Biblii, a także poprzez elementy kompozycji wprowadza człowieka w wydarzenia przedstawione w Piśmie Świętym. Spacerując, odbywa się swego rodzaju przemyślaną i uporządkowaną katechezę o biblijnej historii zbawienia.

Kolejną atrakcją jest Centrum Kultury Ekumenicznej – Park Miniatur, który składa się ze 140 makiet cerkwi greckokatolickich, prawosławnych oraz kościołów rzymskokatolickich z terenu pogranicza Polski, Słowacji i Ukrainy, wykonanych w skali 1:25. Obiekty pogrupowano tematycznie oraz obsadzono miniaturową roślinnością podobną do tej, która znajduje się przy świątyniach w rzeczywistości.

W ofercie Ośrodka znajduje się m.in. ekspozycja zwierząt bieszczadzkich w Centrum Natura 2000, Park Owadów, Zwierzyniec czy ścieżka etnograficzna „Od ziarenka do chleba”.

Na terenie Ośrodka jest Kaplica NMP Królowej i Matki Pięknej Miłości.

Fot. Adrianna Urban

Fot. Adrianna Urban

Muzeum Kultury Duchowej i Materialnej Bojków oraz Regionalne Centrum Kultury w Myczkowie

Muzeum zostało utworzone przez Gminę Solina w 2013 r. dzięki staraniom Stanisława Drozda – historyka i pasjonata kultury ludowej Bieszczadów, który już w latach 70. XX w. zaczął gromadzić pierwsze zbiory.

Gminne Muzeum prezentuje kulturową różnorodność Bieszczadów, gromadzi przedmioty związane z dawnym życiem okolicznych wsi, dworów oraz miasteczek, poprzez przedmioty użytku codziennego, dokumenty, maszyny rolnicze, a przede wszystkim stroje regionalne. Działania te pozwalają utrwać wiedzę na temat zwyczajów, obrzędów, tradycji i codziennej pracy ludzi minionej epoki, w szczególności Bojków, dawnych mieszkańców Bieszczadów, którzy od stuleci wzbogacali krajobraz etniczny tych ziem, a których historia została przerwana w połowie XX w. w wyniku akcji przesiedleńczych.

W 2018 r. ofertę muzeum wzbogaciło powstanie Regionalnego Centrum Kultury, którego celem jest promocja tradycji i dorobku kulturowego regionu. Sale wystawowe RCK zdobią stare, przedwojenne fotografie obrazujące życie bieszczadzkiej wsi. Oba obiekty są placówkami historyczno-etnograficznymi.

Fot. Konrad Ulanowski

Fot. Konrad Ulanowski

Wieża widokowa na Korbani

Korbania (894 m n.p.m.) – szczyt w Bieszczadach Zachodnich w Paśmie Łopiennika i Durnej. Na szczyt prowadzą trzy trasy, jedna z nich rozpoczyna się w Bukowcu w miejscu postawionej dużej wiaty turystycznej z piecem i miejscem na ognisko. Szlak jest dobrą propozycją dla rodzin z dziećmi, ze względu na dość krótką i łatwą trasę. Na szczycie znajduje się ośmiometrowa wieża widokowa, z której podziwiać można przepiękną panoramę. Patrząc w kierunku północnym, widać Jezioro Solińskie oraz Góry Słonne, a w kierunku południowo-wschodnim – panorama najwyższych bieszczadzkich szczytów. Na wieży zamontowano tablicę z oznaczonymi bieszczadzskimi szczytami. Nieopodal wieży ustawiono dwie wiaty piknikowe, ławostoły oraz schron turystyczny. Polana na szczycie zachęca do odpoczynku przed dalszą wędrówką.

Przez szczyt przebiega północna granica Ciśniańsko-Wetlińskiego Parku Krajobrazowego. Wracając, można odbić w lewo na jednym z rozwidleń na Przetęcz Hyrcza lub w prawo i dojść do nieistniejącej wsi Łopienka, gdzie znajduje się cerkiew z 1757 r. Jest to ostatnia świątynia obrządku unickiego, jaka pozostała na terenie całych Bieszczadów.

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Cerkiew pw. św. Paraskewy w Górzance

Cerkiew pw. św. Paraskewy w Górzance to dawna cerkiew greckokatolicka. Budowę obecnej cerkwi rozpoczęto w 1835 r. w miejscu wcześniejszej pochodzącej z 1718 r. W 1912 r. świątynia przeszła remont, a w 1948 r. przejęta została przez Kościół rzymskokatolicki i użytkowana jako kościół filialny, a od 1969 r. parafialny pw. Wniebowstąpienia Pana Jezusa w dekanacie Solina.

Jest to budowla orientowana, dwudzielna o konstrukcji zrębowej, szalowana pionowymi deskami. Konstrukcja kryta jest dwuspadowym dachem zwieńczonym niewielką cebulastą wieżyczką. Druga wieżyczka znajduje się nad przedsionkiem i ma czworoboczną podstawę.

Obok cerkwi znajduje się parawanowa, murowana dzwonnica z 2. połowy XIX w. z dwoma dzwonami. Na jednym z nich widnieje data 1744.

Na znajdującym się obok cmentarzu zachowało się kilka starych zabytkowych nagrobków.

Wewnątrz świątyni znajduje się unikatowy w skali kraju ikonostas składający się z wyciętych z deski płaskorzeźbionych i polichromowanych postaci. Według miejscowej tradycji wyrzeźbił go miejscowy artysta z jednego pnia lipy i powstał prawdopodobnie w 1. połowie XVIII w., ponieważ wymienia go już spis inwentarza z 1752 r.

Fot. Rafał Celiński

Fot. Rafał Celiński

Gmina Tyrawa Wołoska

■ Pasztet dworski z mięs mieszanych z borowikami
Fot. Adrianna Urban

Cerkiew pw. św. Paraskewii w Hołuczkwie

Cerkiew pw. św. Paraskewii w Hołuczkwie jest dawną greckokatolicką świątynią. Została zbudowana w 1858 r. przez miejscowego cieślę Konstantyna Melnyka. W 1912 r. cerkiew przebudowano, a następnie w 1969 r. przeprowadzono w niej remont. Cerkiew należała do parafii greckokatolickiej w Tyrawie Solnej. Od 1946 r. cerkiew służy jako filialny Kościół rzymskokatolicki.

Jest to cerkiew orientowana, trójdzielna o konstrukcji zrębowej. Zbudowana w typie budownictwa ludowego – klasycystycznego. Prezbiterium jest mniejsze od nawy, zamknięte trójbocznie, posiadające dwie zakrystie. Dach dwuspadowy, z wieżyczką z sygnaturką. Wieża o konstrukcji słupowej z przedsionkiem w przyziemiu, przykryta jest dachem namiotowym z hełmem. Wewnątrz świątyni znajduje się kompletny ikonostas pochodzący z okresu budowy cerkwi, o wystroju późnobarokowym. W ostatnich latach przeprowadzono wymianę elewacji i dokonano remontu konstrukcji więźby dachowej.

Obok cerkwi znajduje się cmentarz parafialny z kilkunastoma kamiennymi nagrobkami oraz rzeźba modlącej się Matki Boskiej na kolumnie. Cerkiew włączono do podkarpackiego Szlaku Architektury Drewnianej.

Fot. Hilary Rup

Fot. archiwum GOK

Cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego w Siemuszowej

Cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego w Siemuszowej jest dawną greckokatolicką świątynią. Zbudowano ją w 1841 r. i należała do parafii greckokatolickiej w Tyrawie Solnej.

Budowlę wzniesiono w stylu budownictwa ludowego w duchu klasycystycznym. Jest to obiekt dwudzielny, o konstrukcji zrębowej, z zamkniętym trójbocznie prezbiterium. Dach dwukalenicowy zwieńczony baniastym hełmem. W późniejszym okresie do świątyni dobudowano wieżę szkieletową nakrytą dachem namiotowym oraz murowaną zakrystię. Wieża również posiada hełm. Wewnątrz cerkwi znajduje się zachowany klasycystyczny ikonostas z 2. połowy XIX w., na ścianach babińca i nawy znajduje się polichromia figuralna z ornamentami architektonicznymi i roślinnymi.

Od 1946 r. świątynia stała się filialnym kościołem rzymskokatolickim pw. Chrztu Pańskiego w parafii pw. Rozesłania Apostołów w Mrzygłdzie. Obiekt wyremontowano w 1978 r.

Budowla została włączona do podkarpackiego Szlaku Architektury Drewnianej. Nieopodal cerkwi znajduje się cmentarz greckokatolicki, gdzie można spotkać nagrobki kamienne z początku XIX w.

Fot. archiwum GOK

Fot. archiwum GOK

Cerkiew pw. Narodzenia NMP w Rakowej

Cerkiew pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Rakowej to dawna filialna cerkiew greckokatolicka, która została zbudowana ok. 1779 r. Jest to obiekt dwudzielny o konstrukcji zrębowej, z trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Nad nawą znajduje się dach kalenicowy. Ok. 1900 r. do cerkwi dobudowano przedsionek. Nad przedsionkiem zamontowano wieżę szkieletową nakrytą dachem brogowym – czteropółcaciowym z hełmem. Wewnątrz świątyni znajduje się ikonostas namalowany przez Zygmunta Bogdańskiego w 1894 r. Cerkiew wielokrotnie odnawiano m.in. w 1900 i 1937 r.

Od 1947 r. cerkiew zaczęła służyć jako kościół rzymskokatolicki aż do momentu wybudowania w miejscowości nowego murowanego kościoła. Od 2012 r. cerkiew stoi opustoszała i oczekuje na remont. Budynek ten znajduje się w rejestrze zabytków. Znajdujące się wcześniej na wieży dzwony z 1680 i 1715 r. przeniesiono do dzwonnicy nowego kościoła.

Powyżej cerkwi znajdują się dwa cmentarze greckokatolickie, na których zachowało się już niewiele nagrobków.

Kilka ikon oraz krzyż procesyjny przeniesiono do Muzeum Narodowego w Przemyślu.

Fot. archiwum GOK

Fot. archiwum GOK

Kościół pw. Krzyża Świętego i NMP Królowej Polski w Rozpuciu

Kościół pw. Krzyża Świętego i NMP Królowej Polski w Rozpuciu jest drewnianym kościołem rzymskokatolickim zbudowanym w 1900 r. Fundatorką była ówczesna właścicielka wsi Leokadia Żuk-Skarszewska, a wykonawcą miejscowy cieśla Marian Bilański.

Kościół zbudowano na kamiennej podmurówce, na planie krzyża łacińskiego. Obiekt posiada konstrukcję zrębową z trójbocznie zamkniętym prezbiterium, do którego przylega zakrystia. W budowlu dominuje wieża o konstrukcji słupowej nad nawą, do której dostawiono przedsionek. Obiekt posiada dach jednokalenicowy z wieżyczką na planie kwadratu w miejscu przecięcia nawy z transeptem. Ołtarz został stworzony w 1909 r. i jest wzorowany na ołtarzu z Tyrawy Wołoskiej, z rzeźbami Świętych Piotra i Pawła i Boga Ojca w zwieńczeniu. W ołtarzu bocznym znajdują się rzeźby aniołów z XVIII w. pochodzące z kaplicy dworskiej w Stańkowej. Ambona z postaciami czterech ewangelistów z XVIII w. pochodzi z kościoła w Birczy, płaskorzeźbione antepedium z 1700 r. pochodzi z kościoła w Przemyślu, a prospekt organowy z kościoła w Rybotyczach.

Fot. Hilary Rup

Fot. Hilary Rup

Kościół pw. św. Mikołaja Biskupa w Tyrawie Wołoskiej

Kościół pw. św. Mikołaja Biskupa w Tyrawie Wołoskiej jest rzymskokatolickim kościołem parafialnym. Świątynia powstała w 1745 r., jednak ze względu na zły stan techniczny pod koniec XVIII w. nie została ona poświęcona. Obiekt remontowano w latach: 1904, 1931 i 1935.

Kościół reprezentuje styl późnobarokowy i jest budowlą murowaną oraz otynkowaną. Kościół orientowany, wybudowany na rzucie wydłużonego prostokąta, zamkniętego od wschodu trójbocznie, o jednoprzestrzennym, sześcioprzęstowym wnętrzu. Nad nawą dach dwuspadowy, ze strzelistą wieżyczką na sygnaturkę, przechodzący w wielospadowy nad prezbiterium. W 1931 r. do kościoła dobudowano zakrystię. Wewnątrz świątyni umieszczono ściany boczne, które są rozdzielone dwiema parami wtopionych półkolumn. Ołtarz główny z tabernakulum został wykonany w 1750 r. i był dwukrotnie remontowany. W ołtarzu znajdują się obrazy Matki Boskiej Szkaplerznej z 1859 r., Trójcy Świętej z 1750 r. oraz św. Mikołaja z XX w.

Obok kościoła stoi dzwonnica z 1. połowy XIX w., murowana kaplica grobowa rodziny Krajewskich z 1831 r. oraz znajduje się kilka nagrobków należących do członków rodzin tutejszych właścicieli.

Fot. Wiktoria Książek

Fot. Hilary Rup

Cerkwisko w Krecowie

Cerkwisko jest pozostałością po cerkwi, która istniała do lat 70. ubiegłego stulecia. Była to drewniana cerkiew parafialna grekokatolicka pw. Objawienia Pańskiego. Obiekt zbudowano w 1784 r. w miejscu wcześniejszej cerkwi. Był to budynek o konstrukcji dwudzielnej ze zrębowym przedsionkiem, pokryty jednokalenicowym dachem z hełmem nad nawą. Nad przedsionkiem znajdowała się wieża szkieletowa z namiotowym dachem. Cerkiew zbudowano z jodłowych bali ciosanych toporem. Na polecenie władz gminy Tyrawa Wołoska cerkiew rozebrano w 1980 r. w ramach akcji „estetyzacji terenu”.

W miejscu cerkwi pozostały fundamenty i resztki kamiennych schodów. Cerkwisko i rozległy cmentarz znajdujący się tuż obok zostały uporządkowane i odnowione przez Stowarzyszenie Ochrony Dziedzictwa Mniejszości Karpackich, przy współpracy ze stowarzyszeniami Magurycz i Jeden Świat.

W Krecowie, w centrum wsi, zachowała się murowana kapliczka z przełomu XIX w. oraz murowany spichlerz podworski z XIX w.

Wieś zamieszkują obecnie osadnicy z Nowotarskiego. Istnieją tu cztery gospodarstwa i SKR prowadzący hodowlę owiec.

Fot. Wiktoria Książek

Fot. Wiktoria Książek

Galeria rzeźby „Quo Vadis”

W gminie Tyrawa Wołoska jedną z najciekawszych atrakcji turystycznych jest plenerowa galeria rzeźby „Quo Vadis”. Należy ona do znanego artysty Bogusława Iwanowskiego. Rzeźbiarz ponad 30 lat temu osiadł w otoczonej Górami Słonnymi malowniczej wsi, która swym wyglądem przypominała mu rodzinną wioskę Dorguń, leżącą na terenach dzisiejszej Białorusi. W plenerowej galerii stoi ponad sto rzeźb. Wśród nich jest 40 figur związanych z historią Jana Pawła II o nazwie „Droga życia”.

W swojej bogatej kolekcji B. Iwanowski posiada trzy zbiory rzeźb związanych z papieżem Polakiem. Do najciekawszych ekspozycji można zaliczyć także kolekcję składającą się z 74 płaskorzeźb przedstawiających władców Polski oraz ich herby.

Dramatyczna historia życia artysty wpłynęła na powstanie nietuzinkowej galerii, która swoimi pracami zmusza do refleksji nad własnym życiem, nabrania dystansu do samego siebie i powrócenia do tego, co już dawno wymknęło się z ludzkiej pamięci.

Bogusław Iwanowski jest laureatem międzynarodowych i krajowych nagród. Jego rzeźby znajdują się także w wielu muzeach etnograficznych i w zbiorach prywatnych.

Fot. archiwum GOK

Fot. archiwum GOK

Gmina Ustrzyki Dolne

■ Czeburek
Fot. archiwum Restauracji Huculska

Korona Ustrzyckich Gór – Szlak turystyczno-krajoznawczy

Zdobądź Koronę Ustrzyckich Gór! Przepaceruj się na pięć malowniczych szczytów, z których rozpościerają się przepiękne widoki! Szlaki Korony Ustrzyckich Gór służą promowaniu zdrowego stylu życia i zachowań proekologicznych; to również poznawanie i pogłębianie wiedzy o górach oraz historii Ustrzyk Dolnych i okolic; promocja pięciu wzgórz okalających Ustrzyki Dolne, terenów leśnych i miejsc widokowych; budowanie wizerunku Ustrzyk Dolnych jako miasta przyjaznego turystom; integracja rodzin i turystów indywidualnych wędrujących po ustrzyckich szlakach; popularyzacja turystyki kwalifikowanej oraz turystyki rodzinnej, a także zdobycie certyfikatu Korony Ustrzyckich Gór.

Korona Ustrzyckich Gór prowadzi z siedziby Bieszczadzkiego Centrum Turystyki i Promocji w Ustrzykach Dolnych na Kamienną Lawortę, stamtąd na Małego Króla, później na Holicę i szczyt Gromadzynia oraz kieruje się na Orlik. Z Orlika następuje zejście do miasta. Szacowany czas przejścia – kilkanaście godzin. Aby uzyskać Certyfikat Korony Ustrzyckich Gór, należy zdobyć wszystkie pięć wzgórz, a każdy wędrowiec musi na danym wzgórzu przy tablicy informacyjnej z legendą zrobić sobie wyraźne zdjęcie, a następnie dostarczyć je do siedziby BCTiP.

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Park pod Dębami

Park pod Dębami jest ulubionym miejscem rekreacji dla mieszkańców gminy Ustrzyki Dolne oraz turystów odwiedzających Bieszczady. Obiekt został zmodernizowany, zyskując nową scenę, bezpieczny plac zabaw dla dzieci oraz nawierzchnię alejek parkowych.

Ponadto w Parku pod Dębami można korzystać z siłowni na wolnym powietrzu, stołów do tenisa stołowego oraz tężni solankowej. Skatepark, który wyposażony jest bank ramp, czyli stół z podjazdami, funbox, na którym znajdują się różnego rodzaju spady, poręcze, wybięcia, grindboxy czy schody, quarter pipe, służący do rozpędzania się na środkowe przeszkody. Poza tym wybudowana jest poręcz prosta i ławka, które służą do zabawy oraz nauki nowych trików. Obok znajduje się tor rowerowy Pumptrack, który gwarantuje użytkownikom świetną zabawę przy zachowaniu wysokiego poziomu bezpieczeństwa. Specjalnie przygotowany, niewielki tor zbudowany z szybkich zakrętów i muld to wspaniała atrakcja zarówno dla dzieci, młodzieży, jak i dorosłych. Jest jednym z najdłuższych w Polsce. Posiada odpowiednio wyprofilowane bandy. Tor rowerowy Pumptrack jest ogólnodostępny, a korzystanie z niego bezpłatne.

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Stacja narciarska Laworta

Stacja narciarska Laworta posiada największy wyciąg krzeselkowy w Ustrzykach Dolnych. Główna trasa o długości 1250 m może poszczycić się homologacją FIS na slalom oraz slalom gigant.

Stacja Narciarska Laworta oferuje miłośnikom sportów zimowych trzy wyciągi o zróżnicowanej trudności:

- krzeselkowy o długości 1300 m,
- orczykowy o długości 300 m (dla początkujących),
- taśmowy o długości 100 m (dla dzieci).

Stoki są oświetlone, sztucznie naśnieżane i ratrakowane.

Na miejscu znajdziemy wypożyczalnię i serwis sprzętu, a także klimatyczną drewnianą Karcznię, w której można poczuć klimat Bieszczadów, zrelaksować się przy blasku kominka oraz zasmakować dań kuchni regionalnej. W kompleksie mieści się również pensjonat z przytulnymi apartamentami.

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Stacja narciarska Gromadzyń

Stacja narciarska Gromadzyń – kolej linowa o długości 720 m, wyciągi orczykowe oraz wyciągi talerzykowe. Wyciągi orczykowe o długości 700 m. Wyciągi talerzykowe: 300 i 200 m. Różnica wzniesień wynosi 164 m.

Na stoku znajdują się trzy trasy:

- trasa I – 750 m – posiada homologację FIS na slalom,
- trasa II – 800 m,
- trasa III – 900 m.

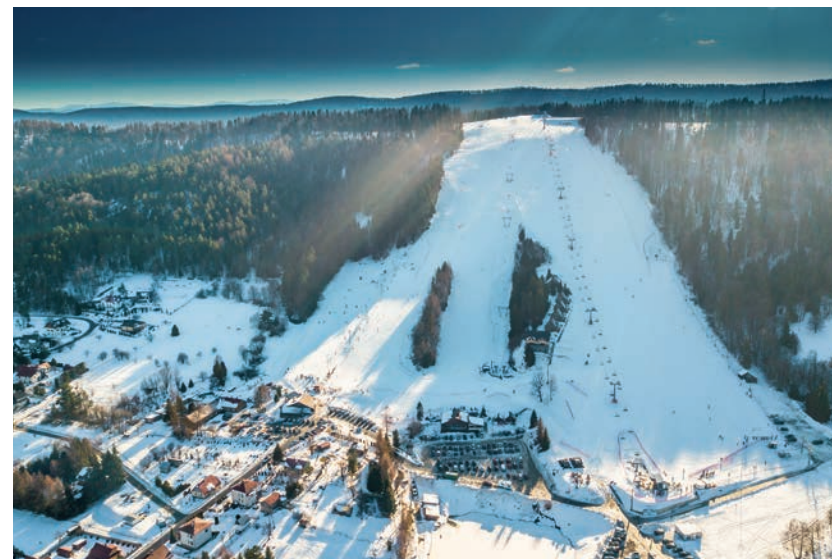
Nowa inwestycja – kolej linowa – wyposażona jest w 85 czteroosobowych krzesłek. Przepustowość wyciągu to niemal 2000 osób na godzinę.

Trasy są oświetlone, sztucznie naśnieżane oraz ratrakowane. Stoki są zabezpieczane przez ratowników narciarskich.

Na stacji znajduje się również szkółka narciarsko-snowboardowa, wypożyczalnia sprzętu i serwis. Komfortowa baza noclegowa, karczma, grill bar, pizzeria dopełniają kompleksową ofertę wypoczynkowo-rekreacyjną.

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Mała architektura sakralna w gminie Ustrzyki Dolne – symbol wiary i pamięci

W 2021 r. został zrealizowany projekt poświęcony przydrożnej architekturze sakralnej w gminie Ustrzyki Dolne. Stosunkowo duża liczba przydrożnych krzyży i kapliczek, jako symboli wiary i pamięci, usytuowanych na terenie naszego regionu, była motywacją do podjęcia działań mających na celu ochronę tegoż dziedzictwa kulturowego. Realizatorem projektu było Ustrzyckie Stowarzyszenie Kultury we współpracy z Gminą Ustrzyki Dolne, Powiatową i Miejską Biblioteką Publiczną im. prof. Eugeniusza Waniewa, Bieszczadzkim Centrum Turystyki i Promocji w Ustrzykach Dolnych oraz Towarzystwem Opieki nad Zabytkami Oddział Bieszczadzki. Zadanie dofinansowano w ramach programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wspólnie dla dziedzictwa. Ten projekt to odpowiedź na potrzebę wspierania społeczności lokalnej w angażowanie się w inicjatywy na rzecz dobra wspólnego oraz na konieczność podejmowania działań sprzyjających integracji międzypokoleniowej i międzyinstytucjonalnej dla upamiętniania, jak również dokumentowania dziedzictwa kulturowego Kresów.

W ramach projektu wykonano inwentaryzację krzyży i kapliczek znajdujących się w ponad dwudziestu miejscowościach gminy Ustrzyki Dolne, przygotowano dokumentację techniczną dla prac zabezpieczających i porządkowych, powstała kampania promująca w zakresie upowszechniania wiedzy o wartościach dziedzictwa kulturowego naszego regionu, m.in. poprzez wydanie publikacji poświęconej Małej Architekturze Sakralnej w gminie Ustrzyki Dolne. Z pewnością można stwierdzić, iż mała architektura sakralna jest również ciekawą propo-

zycją turystyczną ze względu na jej nieocenioną wartość historyczną w burzliwych dziejach naszego regionu, a takich „perełek” w samej gminie Ustrzyki Dolne znajduje się ponad sto.

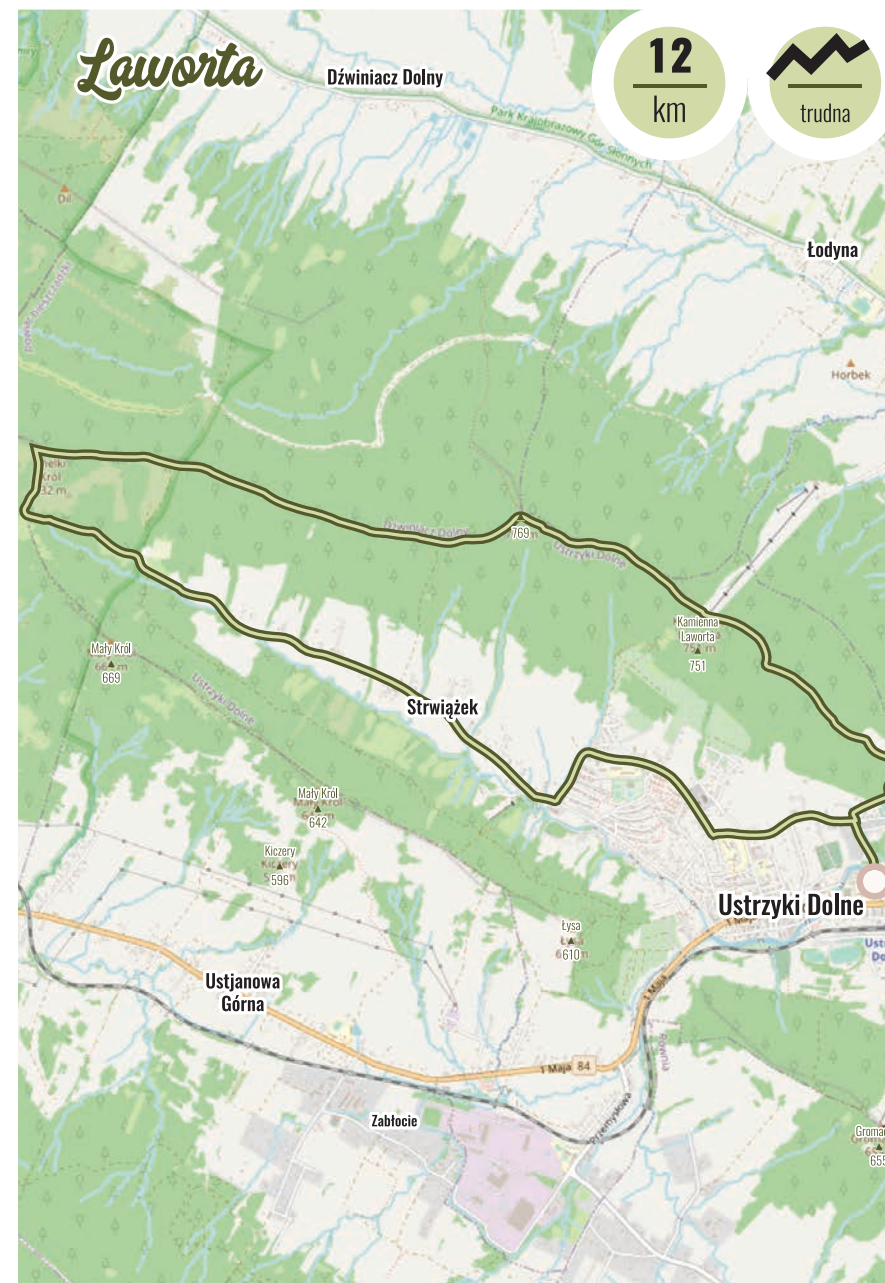
Fot. archiwum Ustrzyckiego Stowarzyszenia Kultury

Trasy rowerowe

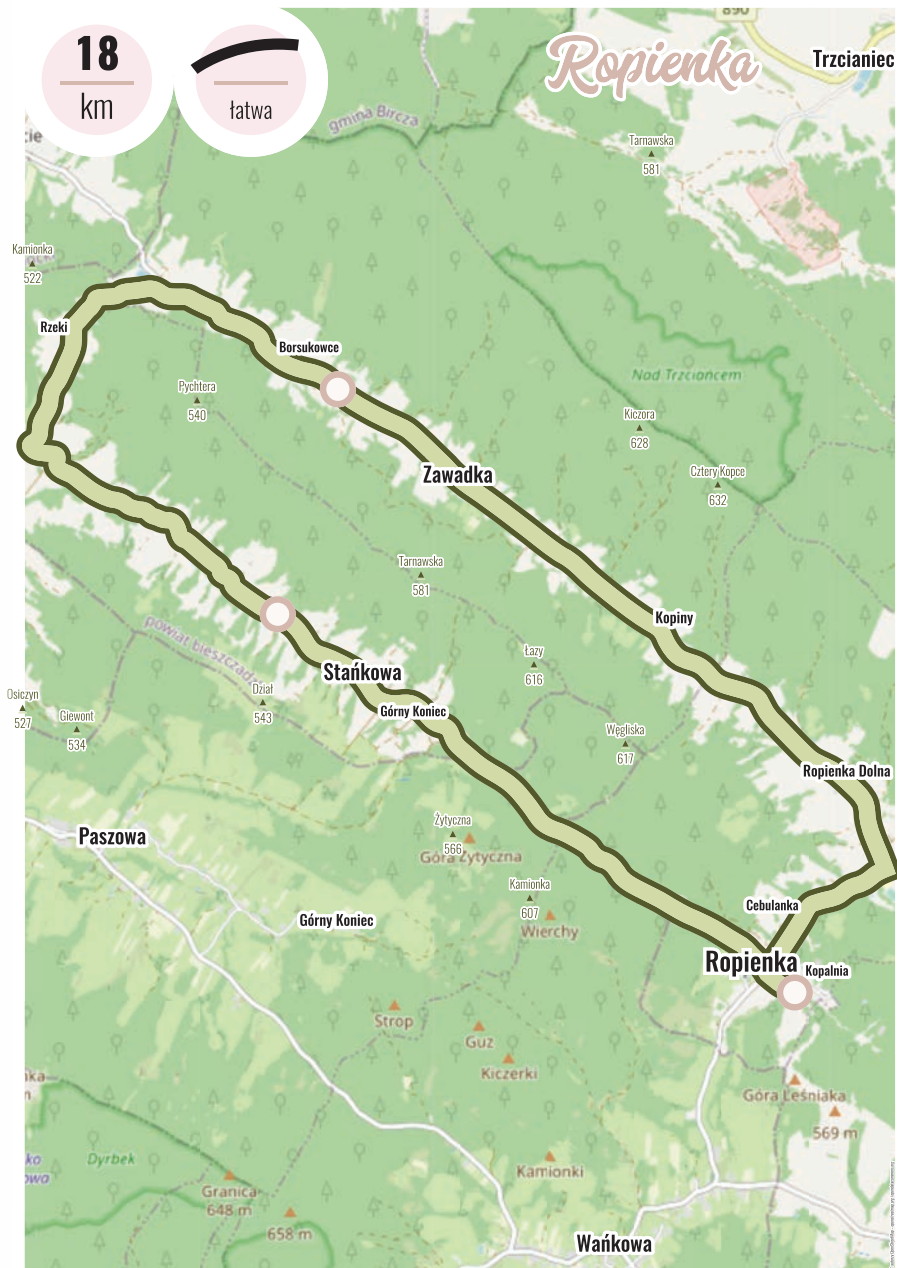
W 2022 r. Ustrzyckie Stowarzyszenie Kultury we współpracy z Gminą Ustrzyki Dolne, Cezarym Krupskim oraz OWG Michał Mrugała, zrealizowało przedsięwzięcie pn. „Promocja obszaru LSR, szansą na zachowanie dziedzictwa lokalnego”, dofinansowane z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Dzięki projektowi zaoferowano aktywny wypoczynek w postaci turystyki rowerowej, natomiast w ramach zadania powstały folde-ry oraz mapy ścieżek rowerowych.

Trasa rowerowa na Kamiennej Laworcie – trasa prowadzi przez grzbiet Kamiennej Laworty, ma długość około 12 km i formę pętli. Stopień trudności: dla zaawansowanych. Trasa jest rekomendowana dla osób uprawiających jazdę wyczynową. Poruszając się na trasie, należy przestrzegać regulaminu trasy. Trasa jest dostępna w okresie od późnej wiosny do jesieni.

Szlak turystyczny rowerowy Ropienka – trasa prowadzi przez Ropienkę, Stańkową oraz Zawadkę, ma około 18 km długości. Na trasie odbywa się Mini Rajd Rowerowy „Na dwóch kółkach w krainie ropy”. Impreza ma charakter cykliczny. Trasa w formie pętli z trzema miejscami postojowymi. Stopień trudności: łatwa.

Fot. archiwum Ustrzyckiego Stowarzyszenia Kultury

Fot. archiwum Ustrzyckiego Stowarzyszenia Kultury

Kulinaria

Pieczona gruszka z żurawiną i sosem waniliowym
Fot. Adrianna Urban

Bieszczadzkie knysze

Koło Gospodyń Wiejskich Babiniec Czarna i Przyjaciele
w Czarnej Górzej

Składniki na ciasto:

- 0,5 kg mąki poznańskiej
- ok. 2 szkl. zsiadłego mleka (ewentualnie kefiru) – ile zabierze
- 1 płaska łyżeczka sody oczyszczonej
- szczypta soli
- 1 jajko (opcjonalnie)

Składniki na farsz:

- 0,5 kg ziemniaków z obiadu
- 0,25 dag sera białego
- 1 cebula przesmażona na 2 łyżkach masła
- sól, pieprz, ulubione zioła np. majeranek, tymianek

Przygotowanie:

Wszystkie składniki na ciasto mieszamy, ciasto musi być dosyć gęste, „nielejące” (ale nie tak gęste jak na pierogi). Odstawić na chwilę, aby „odpoczęło”.

Ziemniaki pozostałe np. z niedzielnego obiadu, przepuścić przez praskę, dodać biały ser pokruszony widelcem, podsmażoną i ostudzoną cebulkę. Doprawić na „ostro” solą, pieprzem i ziołami.

Ciasto rozwałkować na grubość ok. 0,5 cm, wykrawać krążki. Na każdy placek nałożyć łyżeczkę farszu, skleić jak pierogi. Smażyć z obu stron ok. 10 minut na głębokim oleju. Podawać z kwaśną śmietaną lub sosem czosnkowym.

Fot. Ewelina Mazur

Fot. archiwum KGW Babiniec Czarna i Przyjaciele w Czarnej Górzej

Karpacka baba drożdżowa

Koło Gospodyń Wiejskich w Polanie

Składniki na ciasto:

- 1 kg mąki pszennej
- 10 dag drożdży
- 10 jajek
- 2 szkl. cukru
- 2 op. cukru wanilinowego
- 1 kostka masła
- 2 szkl. mleka
- kandyzowana skórka z pomarańczy
- 10 dag rodzynek
- szczypta soli

Składniki na kruszonkę:

- 10 dag margaryny
- 10 dag mąki
- 10 dag cukru pudru

Przygotowanie:

Z drożdży, łyżki cukru, łyżki mąki i 3 łyżek mleka zrobić rozczyn, przykryć suchą ściereczką i odstawić do wyrośnięcia.

9 żółtek i 1 całe jajko utrzeć z cukrem i cukrem wanilinowym na puch. Mąkę przesiać do miski, dodać wyrośnięty rozczyn, podgrzane mleko, jajka z cukrem i dokładnie wymieszać (ok. 10 minut). Dodać roztopione masło, skórkę z pomarańczy oraz sparzone rodzyнки. Mieszać tak długo, aż ciasto zacznie „odchodzić” od ręki. Odstawić w ciepłe miejsce do wyrośnięcia, aż podwoi swoją objętość (ok. 1 godz.).

Przełożyć ciasto do dużej blachy na 15 minut. W międzyczasie przygotować kruszonkę, łącząc wszystkie składniki ze sobą. Włożyć do lodówki na ok. 1 godzinę. Zetrzeć na wierzch ciasta zimną kruszonkę. Ciasto wstawić do rozgrzanego piekarnika. Piec 60 minut w temp. 180°C.

Fot. Tadeusz Poźniak

Pierogi z kiszoną kapustą

Koło Gospodyń Wiejskich w Rakowej

Składniki na ciasto:

- 0,5 kg mąki
- 1 jajko

Zaparzyć wrzącą wodą i wyrobić ciasto.

Składniki na farsz:

- 1 kg kapusty kiszonej
- 3 lub 4 kopyate łyżki ugotowanych ziemniaków

Przygotowanie:

Kapustę udusić w brytfannie na tłuszczu, podlewając ją co jakiś czas niewielką ilością wody. Do miękkiej już kapusty dodać ziemniaki. Doprawić do smaku solą i pieprzem, wszystko razem wymieszać. Podawać z usmażoną cebulką. Wyrobione ciasto rozwałkowujemy, a następnie wycinamy krążki. Na wyciętych krążkach układamy farsz i zlepiamy. Pierogi gotujemy w lekko osolonej wodzie do momentu wypłynięcia.

Fot. archiwum KGW w Rakowej

Racuchy drożdżowe z jabłkami

Koło Gospodyń Wiejskich w Rozpuciu

Składniki na ciasto drożdżowe:

- 250 ml lekko ciepłego mleka
- 250 g mąki pszennej
- 1 jajko (rozmiar M) w temp. pokojowej
- 1 łyżka cukru
- 1 łyżeczka cukru wanilinowego
- 25 g świeżych drożdży, najlepiej w temp. pokojowej
- 3 jabłka średniej wielkości

Dodatkowo:

- olej do smażenia np. rzepakowy lub masło klarowane
- cukier puder do posypania

Przygotowanie:

Przygotować ciasto drożdżowe, zaczynając od zrobienia zaczynu: w misce wymieszać lekko ciepłe mleko z 1 łyżką cukru, pokruszonymi drożdżami i ok. 5 łyżkami mąki. Zaczyn przykryć ściereczką i odstawić w ciepłe miejsce do wyrośnięcia na ok. 15 minut.

Resztę mąki wysypać do dużej miski. Dodać cukier wanilinowy, jajko i wyrośnięty zaczyn. Wyrobić ciasto najlepiej mikserem, używając mieszadełek do wyrabiania ciasta. Przykryć ściereczką i odstawić w ciepłe miejsce na ok. 30–40 minut, aż ciasto podwoi swoją objętość.

W międzyczasie obrać jabłka i pokroić w drobną kostkę. Dodać do wyrośniętego ciasta i delikatnie wymieszać. Olej rozgrzać na patelni. Formować średniej wielkości placuszki (po ok. 2 łyżki). Smażyć na średniej mocy palnika z obu stron na złoty kolor. Usmażone racuchy odkładać na ręczniki papierowe, następnie przełożyć na talerze i posypać cukrem pudrem. Podawać najlepiej od razu na ciepło.

Fot. archiwum KGW w Rozpuciu

Ciasto z jeżynami

Koło Gospodyń Wiejskich w Wujkiem

Składniki:

- 1,5 szkl. mąki
- 1 szkl. mleka
- 5 łyżek oleju
- 5 łyżek kakao
- 0,5 szkl. cukru
- 1 op. cukru wanilinowego
- 1 łyżka soku z cytryny bądź octu
- 1 łyżeczka sody
- szczypta soli
- 250 g świeżych jeżyn

Przygotowanie:

W misce umieść razem sypkie składniki (240 g mąki pszennej tortowej, 45 g kakao, 1 łyżeczkę sody oczyszczonej oraz sporą szczyptę soli). Składniki sypkie bardzo dokładnie wymieszaj. Możesz to zrobić zwykłą łyżką lub trzepaczką ręczną do wypieków.

Do tej samej miski wsyp kolejno małą saszetkę cukru wanilinowego oraz 150 g cukru (najlepiej drobny lub cukier puder). Mieszając składniki łyżką, wlej szklankę mleka (250 ml) oraz 50 ml delikatnego oleju roślinnego i 1 łyżeczkę octu spirytusowego 10%. Składniki mieszaj łyżką tak długo, aż otrzymasz jednolite ciasto.

Przygotuj tortownicę o średnicy 20–22 cm lub inną formę o podobnych wymiarach. Można też użyć nieco większej formy – ciasto wyjdzie wówczas niższe i zapewne szybciej się upiecze. Dno oraz boki formy wyłóż papierem do pieczenia (ranty wysmaruj od środka odrobiną masła lub margaryny, by wysokie paski pergaminu dobrze trzymały się wnętrza formy). Gotowe do pieczenia ciasto przelej do formy i wyrównaj jego powierzchnię. Na wierzchu rozłóż umyte i osuszone jeżyny. Formę z ciastem czekoladowym z jeżynami umieść na środkowej półce w piekarniku nagrzanym do temp. 180°C. Ustaw opcję pieczenia góra/dół (lub 165°C z termoobiegiem). Ciasto piecz około 40–55 mi-

nut. Po około 40 minutach sprawdź, czy ciasto jest już upieczone. Powoli uchyl drzwi piekarnika i wbij w ciasto drewniany patyczek do szczytków (na środku wypieku). Jeśli po wyjęciu patyczek jest suchy, to znaczy, że ciasto z jeżynami jest już upieczone. Moje było idealnie upieczone po około 50 minutach (foremka 20 cm). Jeśli używasz większej formy, to zapewne będzie upieczone nieco szybciej.

Po upieczeniu lekko uchyl drzwi piekarnika. Po 2–3 minutach otwórz drzwi do połowy, a po chwili wyjmij ciasto z pieca. Uwolnij je z foremki i przełóż na kratkę do przestudzenia.

Stolniki na liściach kapusty

Koło Gospodyń Wiejskich w Tyrawie Wołoskiej

Składniki:

- 4 kg ziemniaków
- 0,5 kg cebuli
- 2 ząbki czosnku
- 15 dag masła
- 15 dag smalcu lub margaryny
- 10 liści z białej kapusty

Przygotowanie:

1 kg ziemniaków ugotować, doprawić solą i pieprzem, 1 cebulę podsmażyć i dodać ją do ziemniaków razem z jednym ząbkiem czosnku. Resztę ziemniaków zetrzeć i odcisnąć, dodać startą cebulę i czosnek, przyprawić do smaku. Wymieszać, dodać skrobię z ziemniaków.

Liście kapusty sparzyć, rozłożyć na nich starte ziemniaki, a na środek wyłożyć wałek z ugotowanych ziemniaków i nakryć pozostałą częścią liści oraz tartymi ziemniakami.

Stolniki piec w temp. 200°C przez 1 godzinę. Po upieczeniu wyciągnąć stolniki na deskę i zwilżyć liście kapusty zimną wodą. Oderwać przypalone liście kapusty i podawać stolniki z usmażoną cebulką i masłem.

Ziemniaczki marcepanowe

Koło Gospodyń Wiejskich w Orelcu

Składniki:

- 1 kg ziemniaków
- 1 szkl. cukru
- 150 g masła
- 3 olejki migdałowe
- 400 g kaszy manny błyskawicznej
- 100 g migdałów

Przygotowanie:

Ziemniaki obrać, ugotować i przepuścić przez praskę lub zemleć przez maszynkę. Cukier i masło umieścić w garnku, rozpuścić, dodać olejki migdałowe, ziemniaki, kaszę mannę oraz zblendowane drobno migdały. Wszystko razem wymieszać i podgrzewać do temp. 70–80°C, ale nie gotować. Odstawić do wystygnięcia, a następnie formować ziemniaczki. Można poleać polewą czekoladową i ozdobić malinami oraz listkami świeżej mięty.

Fot. Michał Podsobiński

„Maczuga drwała na poduszeczce z pora” Stowarzyszenie Miłośników Olszanicy i Okolic

Składniki na maczugę:

- 10 szt. podudzi z kurczaka
- 2 kg ziemniaków
- 3 duże cebule
- 4 ząbki czosnku
- 0,5 kostki masła
- 20 dag sera żółtego o ostrym smaku
- 3 jajka
- 2 szkl. tartej bułki
- 1 szkl. mąki
- olej lub smalec do smażenia
- przyprawy do smaku: sól, pieprz, papryka ostra

Przygotowanie:

Poduzia gotujemy do miękkości z włoszczyzną. Po ugotowaniu wyciągamy z rosółu, studzimy i obieramy poduzia z mięsa, pozostawiając kości. Ziemniaki obieramy ze skórki, gotujemy w osolonej wodzie, odcedzamy i tłuczemy. Mięso z podudzi kroimy drobno, pokrojoną w kostkę cebulę smażymy na maśle na złoty kolor. Kości z podudzi dokładnie oczyszczamy z chrząstek. Utłuczone i wystudzone ziemniaki łączymy z mięsem, cebulką, wyciśniętym czosnkiem, przyprawami oraz startym żółtym serem. Doprawiamy do smaku, powinny być pikantne. Z tak przygotowanej masy formujemy kulę, w środek której wkładamy kość. Całość powinna mieć formę maczugi. Obtaczamy w panierce: najpierw w mące, potem jajku i bułce. Całość smażymy na oleju na złoty kolor, starając się usmażyć z każdej strony. Maczugi układamy na sałatce według uznania.

Składniki na poduszeczkę z pora:

- 1 por
- 2 ogórki kiszzone
- 1 jabłko
- 1 cebulka dymka ze szczypiorem
- troszkę naci z pietruszki (opcjonalnie)
- sól, pieprz, cukier, oliwa z oliwek

Przygotowanie:

Por przecinamy na pół i kroimy drobne półkrażki (lekko solimy i od-ciskamy), ogórek kroimy w kostkę, jabłko trzemy na tarce o grubych oczkach, cebulkę dymkę kroimy w kostkę. Wszystko łączymy i doprawiamy do smaku cukrem, solą, pieprzem i oliwą z oliwek.

Fot. Kamil Mielnikiewicz

Pierogi z ciasta ziemniaczanego

Stowarzyszenie „Nasz Dom” ze Stefkowej

Składniki na ciasto:

- 1,2 kg ugotowanych ziemniaków
- 2 jajka
- 0,40 kg mąki pszennej
- sól do smaku

Składniki na farsz mięsno-grzybowy:

- 0,5 kg mięsa ugotowanego (łopatka wieprzowa)
- 2 cebule
- 0,5 kg usmażonych leśnych grzybów
- sól i pieprz do smaku

Przygotowanie:

Cebule podsmażyć. Mięso przemiać razem z grzybami i cebulą, doprawić do smaku. Ugotowane ziemniaki wystudzić i zemleć.

Z podanych składników zagnieść ciasto i rozwałkować na grubość ok. 0,5 cm. Wykrawać większe kółka niż na pierogi. Zlepić pierogi z farszem. Gotować w osolonym wrzątku kilka minut do wypłynięcia. Podawać z usmażoną na maśle cebulką.

Fot. arch. Stowarzyszenia „Nasz Dom” ze Stefkowej

Pierogi razowe z Lalina

Składniki na ciasto:

- 1–3 kg mąki pszennej razowej
- ciepła woda lub mleko – ile zabierze

Składniki na farsz:

- 3 kg ugotowanej świeżej kapusty
- 2–3 duże cebule
- 1 l ugotowanych, pokrojonych grzybów suszonych (borowiki, koźlaki)
- 4 szt. liści laurowych
- 2,5 kg pokrojonej w kostkę słoniny

Przygotowanie:

Do kapusty i grzybów dodać usmażoną cebulę i liście laurowe ze słoniną. Doprawić solą, pieprzem prawdziwym i ziołowym do smaku. Wymieszać.

Mąkę wymieszać z wodą lub mlekiem i wyrobić ciasto. Wycinać krążki, nadziać farszem i lepić pierogi. Gotować do wypłynięcia. Polać skwarkami z cebulką.

Pierogi razowe były potrawą pyszną, zdrową i bardzo pracobłonną jak na tamte czasy. Często podawano je w niedzielę, ponieważ w tygodniu brakowało czasu na długie gotowanie. Dla mężczyzn robiono duże 3–4 pierogi, które były wystarczająco sycące. Pszenicę na mąkę mielono z nasionami różnych ziół. Jej kolor był czarny, ponieważ nie była oczyszczana.

5.12.2013 r. pierogi razowe z Lalina zostały wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych prowadzoną przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Fot. archiwum LGD Dolina Sanu

Chlebek czosnkowy

Koło Gospodyń Wiejskich w Wujkiem

Składniki na ciasto:

- 600 g mąki pszennej
- 300 g wody letniej
- 40 g świeżych drożdży
- 0,5 łyżeczki cukru
- 1,5–2 łyżeczki soli
- 50 g oleju

Składniki:

- 60 g masła
- 60 g posiekanej cebuli
- 100 g czosnku niedźwiedziego
- 0,5 łyżeczki soli

Przygotowanie:

Wszystkie składniki połączyć ze sobą. Zagnieść ciasto z podanych składników, wałkować, smarować przygotowanym masłem, ciąć na paski wysokości foremki i składać posmarowane w harmonijkę. Układać pionowo w formie. Gdy zapełni się cała forma, odstawić ją na 10 minut. Następnie piec chlebek.

Fot. archiwum KGW w Wujkiem

Paska drożdżowa wielkanocna

Koło Gospodyń Wiejskich Bereźnica Wyżna

Składniki:

- 1 kg mąki
- 10 dag drożdży
- 4 łyżki cukru
- letnie mleko
- masło
- jajka
- sól
- opcjonalnie bakalie
- wanilia
- cynamon

Przygotowanie:

Drożdże rozetrzeć z 2 łyżkami cukru, dodać mleko i 1 szklankę mąki. Odstawić do podrośnięcia. W międzyczasie dobrze roztrzepać jajka z cukrem i cukrem wanilinowym. Do podrośniętego rozczyznu dodać jajka, wymieszać. Dodać przesianą mąkę, cynamon i sól. Ciasto wyrabiać do momentu, aż będzie odchodzić od ręki. Dodać rodzynki i wlać roztopioną, letnią margarynę. Jeszcze chwilę wyrabiać, a następnie odstawić do wyrośnięcia.

Gdy ciasto podwoi swą objętość, wyłożyć je na stolnicę. Zrobić watek i poporcjować według wielkości garnków (najlepiej wysokie od 1,5 do 3 l). Garnki wysmarować zimnym smalcem lub margaryną i do połowy ich objętości włożyć ciasto. Odstawić do wyrośnięcia. Kiedy ciasto podwoi

swą objętość, posmarować jego wierzch roztrzepanym jajkiem (można posypać suchym makiem lub nałożyć ozdobny warkocz z ciasta drożdżowego. Piec godzinę w piekarniku nagrzanym do temp. 190°C (jeśli zbyt szybko się przyrumieni, zmniejszyć temperaturę). Po upieczeniu natychmiast wyjąć z garnków.

Fot. Rafał Celiński

Hreczanyki z czosnkiem niedźwiedzim i sosem z leśnych grzybów

Koło Gospodyń Wiejskich w Polańczyku

Składniki:

- kasza gryczana
- ser biały lub typu feta
- czosnek niedźwiedzi
- jajko
- sól, pieprz
- bułka tarta
- olej do smażenia

Przygotowanie:

Kaszę gotujemy na sypko, studzimy. Liście czosnku niedźwiedziego kroimy drobno, ser kruszymy i mieszamy wszystko z kaszą. Lekko ugniatamy. Do kaszy z serem dodajemy jajko, bułkę tartą i przyprawy. Wyrabiamy na gładką masę. Jeśli masa będzie za mało gęsta, możemy dodać jeszcze bułki tartej lub łyżkę mąki ziemniaczanej. Z masy formujemy kuleczki, obtaczamy je w bułce tartej i smażymy na rozgrzanym oleju, aż będą rumiane. Podajemy gorące, najlepiej z sosem z leśnych grzybów.

Fot. Rafał Celiński

Sernik wiejski

Koło Gospodyń Wiejskich w Bukowcu

Składniki:

- 1,5 kg wiejskiego twarogu dobrej jakości
- 40 dag cukru
- 1 op. cukru wanilinowego
- 1 kostka masła
- 10 jajek
- 2 op. budyniu śmietankowego

Przygotowanie:

Żółtka utrzeć z cukrem, dodać zmielony ser twarogowy i dobrze wymieszać, można wcisnąć sok z cytryny. Na koniec dodać ubitą pianę z białek, delikatnie wymieszać z masą serową.

Z kruchego ciasta zrobić spód, na który trzeba rozsmarować warstwę powideł z czerwonych owoców. Wyłożyć masę serową. Piec w temp. 200°C przez 60 minut.

Fot. Rafał Celiński

Gołąbki dżwiniackie

Koło Gospodyń Wiejskich w Dźwiniaczu Dolnym

Składniki:

- 0,5 główki średniej kapusty
- 0,5 szkl. kaszy jęczmiennej
- 0,5 szkl. kaszy manny
- 0,5 szkl. ryżu
- 0,5 kg mięsa mielonego wieprzowego
- 2 średnie cebule
- 2 jajka
- 1 łyżka soli
- 1 łyżeczka pieprzu
- 5 dag tłuszczu do obsmażenia
- 2 łyżki koncentratu pomidorowego
- 1 kostka rosołowa

Przygotowanie:

Kapustę drobno poszatkować, osolić i odstawić na godzinę. Cebulę pokroić w kostkę i obsmażyć. Kapustę odcisnąć, dodać surowy ryż, kaszę jęczmienną, kaszę manną, jajka, cebulę. Wszystko wymieszać do dokładnego połączenia składników, doprawiając do smaku solą i pieprzem. Formować średnie kulki, na gorącym tłuszczu obsmażyć z dwóch stron. Ułożyć w brytfance, zalać zalewą z kostki rosołowej i koncentratu pomidorowego, tak aby zalewa przykryła całkowicie gołąbki. Gotować 1 godzinę na wolnym ogniu.

Fot. Magdalena Kuzar

Fuczki – bieszczadzkie placki z kiszonej kapusty

Koło Gospodyń Wiejskich w Stańkowej

Składniki:

- 300 g kapusty kiszonej
- 1 szkl. mąki pszennej
- 1 jajko
- 0,75 szkl. mleka
- kminek mielony, majeranek
- olej do smażenia
- 2 łyżki majonezu
- 2 łyżki jogurtu naturalnego
- 1 ząbek czosnku
- zioła prowansalskie do smaku
- sól i pieprz do smaku

Przygotowanie:

Do miski wsypujemy mąkę, dodajemy jajko i mleko. Miksujemy, aż ciasto będzie gładkie. Kapustę kiszoną odciskamy z nadmiaru soku, drobno kroimy i dodajemy do ciasta naleśnikowego. Ciasto przygotowujemy do smaku kminkiem, majerankiem oraz solą i pieprzem. Na patelni rozgrzewamy olej. Za pomocą łyżki kładziemy placuszki i smażyemy z każdej ze stron na złoty kolor. Usmażone placuszki kładziemy na ręczniku papierowym, aby odsączyć nadmiar tłuszczu. Majonez łączymy z jogurtem naturalnym. Dodajemy wyciśnięty przez praskę czosnek, zioła prowansalskie oraz sól i pieprz do smaku. Usmażone placuszki podajemy z sosem.

Fot. Tadeusz Poźniak

Paszтет

Koło Gospodyń Wiejskich w Ustjanowej

Składniki:

- 1 kg łopatki wieprzowej
- 0,5 kg wołowiny
- 3 udka z kurczaka
- 80 dag podgardla
- 20 dag wątróbki drobiowej
- 4 bułki kajzerki
- 5 jajek
- 2 średnie marchewki
- 1 średnia pietruszka
- 1 mały seler
- 5 ząbków czosnku
- liść laurowy, ziele angielskie
- sól, pieprz
- majeranek, gałka muszkatołowa
- 4–5 cebul

Przygotowanie:

Mięso, podgardle i warzywa ugotować. Dodać liść laurowy, ziele angielskie, sól, pieprz. Całość ugotować do miękkości.

Wątróbkę ugotować w osobnym garnku.

Mięso i rosół ostudzić. W chłodnym rosole namoczyć bułki. Mięso i warzywa zemleć na maszynce na sitku do pasztetu (najdrobniejsza oczka). Bułkę odsączyć z wody i również zemleć na maszynce. Cebulę pokroić i na patelni poddusić na oleju oraz zemleć. Dodać żółtka, pianę z białek ubitych na sztywno i 1 szklankę rosółu. Doprawić do smaku solą, pieprzem, majerankiem i gałką muszkatołową.

Gotowy farsz nałożyć do foremek aluminiowych wysmarowanych smalcem lub olejem. Wierzch można posypać kminkiem, a do środka dodać żurawinę lub suszoną śliwkę. Piec w temp. 180°C przez ok. 50 minut na złoty kolor.

Fot. Magdalena Kuzar

Spis treści

Lokalna Grupa Działania „ZIELONE BIESZCZADY”	3
Gmina Czarna	5
Gmina Lutowiska	21
Gmina Olszanica	37
Gmina Sanok	53
Gmina Solina	67
Gmina Tyrawa Wołoska	83
Gmina Ustrzyki Dolne	99
Kulinaria	113